Yeni Aylık Sanat-fikir Dergisi

FIRAT

SAYI: 30 AĞUSTOS 1966 100 KURUŞ

AÇIK TEŞEKKÜR

Sayın Okuyucular :

Yeni Fırat'ın sürekli çıkması için, gösterilen içten ilgi, yalnız sizlerden... Bu ilgiyi teyid için acele ile gönderilen abone bedellerine teşekkür ederiz. Gösterilen ilgi, kültürel nedenleriyle bizlere sevinç ve övünç verici elbette...

Yeni Fırat'ın yaşatılması isteniyor. O kadar içli övgüleriniz var ki, hizmette kusur ihtimâline binaen mahcubiyet içinde kalmamak elde değil.

Denilebilir ki, ayda bir liranın ne kadri var? Mal, canın yongası olduğuna göre, bu bedel küçümsenmemeli. Kaldı ki, bu madde dünyasında bir çokları için, para, araç değil, amaçtır. Her kördüğümü bir liranın çözeceği sanılabilir. «Nikâh bedeli» denmesi bundan. «Lecsiz para, vur duvara!» Cömertlik ve civanmertlik, her yiğitin yiyeceği yoğurt değil.

Hiç bir maddi menfaat sağlamıyan «dergi» için gösterilen ödeme titizliği, bu bakımdan minnete şâyandır.

Sizlerden gelen mektuplarda lâyık olmadığımız ne övgüler var.

«Yeni Fırat'ın çıktığı günler, ömrümün en mes'ut günleri!»

«Tek sürekli olarak çıksın da, abone bedeline değil, bütün masrafını paylaşmaya hazırız.»

«Yeni Fırat, bizim kültür kaynağımızdır. Ne pahasına olursa olsun, bu kaynak kurumamalı. Hizmet size, külfet bize ait olsun» v.b. şeklindeki takdirler karşısında, hizmetten kaçınmaya imkân var mı?.

İşin gerçeği düşünülürse, okuyucularımızla aramızda kurulan bu kültürel bağ, mânevî değer bakımından çözülmez bir bağdır. Bu yönden idealist dergiler gibi, hepinize armağan olarak, bedelsiz gönderilmesi gerek.

Bu da maddî kudret bakımından sürekli yayıma, dizgin vurucu; maâlesef..

Zâten hiçbir kâr düşüncemiz yok. Tek istenen fazla zarardan korunmak. Mal olduğu fiata satılmakta, zarurî olarak, muayyen bir zarara da katlanılmaktadır.

Tereddüt eden Necip Bingöl'e sorabilir!?

Rahmetli Nasrettin Hoca'nın dediği gibi:

«Ona alıp, dokuza satıyoruz. Maksat dönsün, kârında değiliz; yeter ki dostlar alış - verişte görsün.»

İlân veya sürüm bakımından, hiç bir teşekkül, bize el uzatmamıştır. Hattâ anlayışlı bâzı zevatın destekleyici teklifleri, resmî meclislerce kösteklenmektedir bile.. İnanılması güç amma, gerçek budur. Töhmet altında kalmamak için, örnek vermekte mahzur olmasa gerek. Meselâ:

İlimiz Halk Eğitim Başkanlığı, köylerdeki okuma odalarının yararlanması için her ay (30) adet satın alınmasını istemesine karşı, İl Meclisi, bu miktarı çok görerek (10) a indirmiş!.. Millî Eğitim Müdürlüğünün, okulların yararlanması için, 100 adet teklifine karşı, aynı Meclis, bu rakamı da çok görüp (30) da karar kılmış!. Bu meclis, başka İl Meclisi değil, Elâzığ İl Meclisidir. Elâzığın kültürel malzemesini toplıyan bir derginin satınalınmasında muhannetlik göstermekte.

Niçin ve nedenini çözmek güç..! Zararlı ise, hiçbir okula ve oda'ya sokulmaması gerek. Yararlı ise, bütün odaların ve okulların bundan faydalanması lâzım. Bu, tartışma kabul etmiyen apaçık bir hakikattır. Öyle amma, her halde, bizce biline-

(Devamı İç Kapakta)

YENİ FIRAT

Dergisi

Bingöl Matbaası - ELÂZIĞ
1966

YENİ FIRAT

Aylık Sanat ve Fikir Dergisi

SAHİBİ :
FİKRET MEMİŞOĞLU

Yazı İşlerini fiilen idare eden

Mes'ul Müdür :
CENÂNİ DÖKMECİ

İdare Yeri :
Türk Kültür Derneği Şubesi
ELAZIĞ

ABONE :

Yıllık	12 TL.
Altı Aylık	6 TL.

Gönderilen yazılar basılsın basılmasın geri gönderilmez.

«Yeni Fırat» adı anılmadan dergiden yazı ve şiir alınamaz.

Arka kapak tam say. 750 TL.
İç kapak tam sayfa 500 TL.
İç sahifeler tam sayfa 500 TL.
Küçük ilân ve reklâmların santimi 10 TL.

Yazışma ve para gönderme adresi:
Fikret Memişoğlu Avukat
ELAZIĞ

İSTANBUL Temsilciliği :
Tahtalı Bostan Sokak No. 1
Kuzguncuk

Dizgi ve Baskı :
Bingöl - MATBAASI
Elâzığ

YENİ FIRAT'IN

YAZI DİZİSİ

Baş Yazı ..... Yeni FIRAT
Şiir ..... YOLCU
Tılsımlı ayna ..... N. Ardıçoğlu
Çayda Çıra ..... H. Karaçorlu
Hayalden Hakikate ..... I. Hisarlı
Anadolu Destanı ... N. Y. Gençosmanoğlu
Şiir Hk. Düşünceler ..... F. Memişoğlu
Gada ..... Süleyman Akman
Gazel ..... H. Duman
Göç Destanı ..... F. Memişoğlu
Harput Özlemi ..... Gönül Aygün
Hacı Hayri ..... Zülfü Güler
Şiir ..... A. T. Öner
Harput'a mektup ..... Edip Memişoğlu
Şiir ..... Mustafa Kökok
Maden köylerinde ... N. Macit O. Yavuzer
Türkülerin dili ..... Şükri Kacar

29. SAYIDAKİ BASKI YANLIŞLIKLARI

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
3	29	başladığı	bağışladığı
7	15	dolların	dalların
11	26	Necati	Necat'ı
15	16	omluş	olmuş
15	5. kıt'a	Neye yordumsa düşümü Ağrı koymadı peşimi Tutup gönlümle başımı Bir ipliğe dizemedim.	
17	24	Klise	kilise
21	8	Ben ise idadi tahsilinden yeni mezun olmuştum.	
22	24	bezin	bezgin
23	33	vamı	var mı?
24	36	türlü ziynet ile süslen Emine'm	
28	son mısra	dutlara	dullara
29	11	Bayırlı	Hayırlı
30	33	Birlikde alıp bezme getir nây u rebâbı	

Düzeltir, özür dileriz.

AİLE BAHÇESİ
ALEVİ BOHÇASI

Nedense milletçe tahkikten çok, taklide özeniriz. Özenti ve bezenti, şuurunuz olmasa da, şiarımızdır. Desinler için, kâh veli, kâh ali, kâh da deli oluruz. Gerçek aranırsa hiç biri de değiliz.

Aile Bahçesi,, sazlıgazino haline getirilmiş. Sıcakdan bunalan halk, kadınlı erkekli orada oturup serinliyor, saz dinleyip vakit geçiriyor. Bu iyi bir şey. Halk için de, orayı işletenlerin menfaatleri için de... Hatta saz çalanların ve okuyucuların, san'at gösterisi bakımından da zararlı değil, yararlı belki!...

Ancak, saat 11 den sonra, sahneye Zeki Müren mukallidi birinin çıkması garip!... Bu Anadolu çocuğunun, şivesine bile bakmaksızın, Zeki Müren'e özenmesi, ağıtlar söylenmesine rağmen, çıt kırıldım bezenmesi ve düzenmesi garip pek!.

Anadolu çocuğu; civanmert, kalender, vekarlı olmalıdır. Ona atalarından miras kalan, budur işte. O okuyucu, tam bunun zıddına, çiğ bir İstanbul züppesi gibi.. Bu takındığı tavır, kendi bileceği bir iş.. Ama nefesler, ağıtlar okuduğuna, ağlar gibi Hazreti Aliye ve Şah Hüseyine yakındığına göre, o yas içinde, o pus içinde kalması, bir nağme dönüşümü ile göbek havasına atlamaması gerekir. Erenlerin geleneği ve göreneği böyledir. Onlar bu gerçeği bilmeseler de, biz biliriz.

Gerçekden, Ali'nin katline ve Hüseyinin şahadetine, bütün İslâm âlemi yanmıştır. Bu yanıp yakılış, güfte haline, beste haline de getirilmiştir. Ama sonu şıkıltıma çevrilmemek şartıyla!...

Bakın koca Fuzûli ne diyor:

Şâd olmasın bu vâkıadan şâd olan gönül
Bir dem belâ vü gussadan âzâd olan gönül
Yâ şâh-ı kerbelâ ne revâ bunca gam sana
Derd-i demâdem ü elem-i dembedem sana

* * *

Kâzım paşa da nasıl yanıyor; bakın:

Zâlimler el vurup hep şemşîr-i canrubâya
Kastettiler serâpa evlâd-ı Mustafâya
Düştü Hüseyn atından sahrâ-yı, Kerbelâya
Cibrîl var haber ver Sultân-ı Enbiyaya

İşte Hüseyine böyle ağlanır, böyle bel bağlanır. Ağlar gibi yapıldıkdan sonra, göbek atılmaz. Eyvallâh denilerek, boyun kırılır ancak...

Hazreti Aliyi ve Şâh Hüseyini gösteriş ve özenti vesilesi yaparak sahneye getirmek, Baba Erenler için, ne büyük zulûm.?! Allah ve Peygamber, propaganda sahnesine indirildikden sonra, Halifelerin saz sahnesine, çıkarılmasına bugün için şaşılmamak gerekir.

Alevilik; Alevilerin benimsediklerinden farklı bir inanış özelliği taşır. Açıklıyalım da duydum duymadım diyen olmasın:

Hazreti Ali, hem bir kahraman, hem bir bilgindi. Ayrıca, emsali gelmemiş civanmert ve cömert erkişilerden biri. Bu vasıflarını ifade için, «onun kılıcı gibi kılıç, onun mürüvveti gibi mürüvvet olmadığı» söylenegelmektedir:

«Lâ fetâ - illâ - Alî, lâ seyfe illâ Zülfikar»

Ali'nin bu faziletlerinden dolayı, bir veli olduğu şüphesizdir. 4. Halifedir. Hilâfetinin dağdağlarla geçmesine rağmen, İslâm ümmetine en büyük semâhatı gös-

termiştir. İlim binasının kapısı olarak bilinir.

Bundan dolayı, İslâm âleminde ona karşı olan yoktur. Camilerde, sülüs yazıyla onun ve oğullarının adı, diğer Halifelerle aynı hizada yazılıdır.

Henüz mezhep tefrikası, tarikat ayrımı ortaya çıkmadan da Alî böyle bilinirdi. Hazreti Osman'ın öldürülmesine engel olmak için, en büyük gayret sarfeden, Alî ve oğullarıydı. İhtilâf, 4 halife arasında değil, Muaviye ve oğlu Yezidin tefrikasıyle sonradan, ortaya çıkmıştır. Bunu 4 Halifiye kadar götürmek, İslâm âlemini kökünden parçalamak maksadının çabasıdır.

Bu tefrikayı, çıkarmak istiyenlere karşı, Molla Câmî'nin özürü ve azarı, yenir yutulur cinsden değil:

«Çok şükür ki ne sünni köpeği, ne de şii eşeğiyim» Mezhep ve tarikat kavgalarından, içim bulanır.»

Molla Câmî'nin, sağcılara ve solculara hitabı ve itabı böyledir. Vahdet çözülmesin diye...

Gerçek Alevilik; hak yolunda, (kahr) ve (mihr) e, yani felâkete ve muhabbete göğüs gerebilmektir. Alevilik, bu kahramanlığı, bu kâmuranlığı ifade eder. Bu anlamda, alevilik 8,9 ve 10. yüzyıldan beri, bir vekâr sembolüydü. Bu sambolün timsalleri de, Türklerdir, Horasan erleridir. Onlar, Harun Reşit devrinden beri, Fırat kıyılarından, Marmara kıyılarına kadar en yüce tepelerde, gömülü bulunan gazilerdir. Hep Horasan erleri bunlar, Katıksız Türkler, Şehbaz yiğitler, atlı akıncılar...

İsim mi istiyorsunuz, Ahlat'dan, İstanbul'a kadar saymakla bitmez. Batıdaki Akçakocaları, Karaca Ahmetleri, Seyitgazileri, Hacı Bektaşları, oralarda bırakalım. Etrafımızda yatan, Abdulvehap Gaziler, Fetihamet Babalar, Anguzu ve Üryan babalar, Sultan Hıdır, Düzgün Babalar, Horasan erlerinin, yüce tepelere serpilmiş yiğitleri ve şehitleridir... İşte Aleviligin timsali bunlardır. Yoksa «aleviyim» diyenler değil!... Oğuz Efsanesini devam ettiren bu Babalar, bu Gazilerdir işte..

Alevilik sevdasında olanların, söylentilerden vazgeçip, bunların tarihini, coğrafyasını izliyebilen ve inceliyen var mı?.. Hiç rastlamadık. Rastlarsak çifte Hû!... çekip «eyvallah.!» deriz.

Bizde propogandası yapılan «alevilik», «kızılbaşlık» dan ibarettir. Yani Yavuz Selimle Şah İsmailin, Türkü Türke kırdıran, siyaset propagandası!.. Bir birinden ayrılsın, kayrılsın diye askerinin, biri yeşil sarık, diğeri kızıl sarık sardırmış başına... Vuruşmuşlar, kırışmışlar. Vuran Türk, vurulan Türk, kıran Türk, kırılan Türk!. Vatan için, millet için; can için canan için eline, beline diline sadakat yerine, almış yürümüş kötü bir siyaset ve ihânet!.. Hâlâ bundan faydalanmak istiyenler yok değil, var. Niçin? Günlük çıkarları ve yararları için, Yuh onların ervahına!...

Ne kötülük gelmişse, bize bizden gelmiş. «Nankör ocakta türeyince, bacada duman tütmez olur...»

Şimdi bizde alevilik, Horasan erlerinin aleviliği değil, birbirimizi kışkırtmak için, bir fantazi değliliğidir.

Aile Bahçesinde, saat 11 den sonra, bunun müzikal gösterisine şahit olmak ne hazin?.!..

Sorsanız, çaldığınız makamın, Halk Musikisinde adı nedir, bilemezler. Buna Kürtçe karıştırmanın, yani Halk Musikisini «cacık» yapmanın, san'at bakımından ne güzelliği var?!... Sizi inandıracak ve kandıracak bir cevap veremezler.

İçişleri Bakanının, Kürtçe yayın yapılmasını önleyen demecindeki, koruyucu maksaattan haberli değillerdir.

İçişleri Bakanının emri, koruyucu bir emirdir. Zira, Kürdü ve Türkü ayırd etmeye imkân yok. Bilimsel araştırma ve incelemeler, bunu gösteriyor. İnanış ve gelenek yönünden de bu böyle... Kürt ve Türk ayırımını ortaya koyan, yalnız dildir. Bu dil de, kesin bir ayrıma sebep olamaz. Çünkü, Kürtçe denilen dil, yeknesak bir dil değildir. Babakürdi var, Zazaca var, Karakürtçe var; var oğlu var, «Her Kürdüm» diyen bile, birbiriyle anlaşamaz. Bu dil, Türkçe'nin, Frasca'nın, Arapca'nın, bazı yerde Ermenice'nin, karması ve kırmasıyla meydana gelmiş karmakarışık bir dil. Grameri ve sentaksı da yoktur. Bundan dolayıdır ki, her «Kürdüm!» diyen, Kürt'çeden çok Türkçe'yi bilir; hele okuyanlar bülbül gibi!.

Durum böyle olunca, bu toprağın çocukları, tertemiz Türkçe konuşmalı. Zâten aydın olanlar, Kürtçe konuşmakda israr etseler bile, kültürel bir konu anlatılır ve tartışılırken, sözü kendiliğinden Türkçe'ye çevirmek zorunluluğunu duyarlar.

Bu gerçek ortada iken, Halk Şairlerinin ince nefeslerine, koşmalarına, ağıtlarına, Kürtçe nakarat katmanın ne lüzumu var?. Bunun keyfi neresinde?.

Bu bir özenti hastalığıdır. Ama bu hastalık, adları propağanda vesilesi yapılan, kimselerin de diline uymaz. Çünkü Hz. Alî, Hz. Hasan ve Hüseyin, katıksız Arapça; Şah İsmail (Hatâî) ve Hacı Bektaşı Veli, Balım Sultan ise, katıksız Türkçe konuşmuş, Türkçe şiir söylemişlerdir.

Acem Şâhı olduğu halde, Şah İsmail'in Türkçe şiir söylemesi, Türk Padişahı olduğu halde, Sultan Selim'in Farsça şiir yazması, birbirlerine rekabet için... «Ben, senin milletinin dilini; senden, iyi bilir, senden iyi terennüm ederim» diye.. Ayrı milletlere hükmetmelerine rağmen, bunların ikisi de hâlis muhlis Türkdür. Ama birbirine düşman iki Türk!... Birbirine düşman iki kardeş gibi.. İşte bu kardeş düşmanlığı, Türkün ocağını söndürmüş... Kuzey'de Moskof'un yayılışı bundan; Güney'de Arabın homurdanışı bundan; Batıda Bulgar'ın, Yunan'ın, bize baş kaldırışı, fırsat düştükçe saldırışı, bundandır hep...

Bunlar, dünkü olaylardır; bu gün de, Kıbrıs dâvası şeklinde karşımızda duruyor. Ama biz hâlâ, sen, ben; Alevi, Sünni; Kürt, Türk, Doğulu, Batılı kavgasında ve sevdasındayız.

Herkes, «büyük lokmayı yemek zordur» diye bizi parçalayıp küçük lokma yapmak istiyor. Biz hâlâ bunun farkında değil miyiz?!.

Parçalanmamak için, ister kendine Kürt, isterse Türk desin, herkesin atası, düşmanlara karşı hep birlikde, yanyana, kolkola savaşmış; bu uğurda kan akıtmış ve bu kanlar birbirine karışarak, hudut boylarını sulamıştır. Hâlâ bunun da farkında değil'miyiz.!?

Buna rağmen «Aile Bahçesi», bir «Alevi Bohçası» hâline getirilmek isteniyor. Bir ayrılık yaratmak için güya!! Düşünen yok ki, Müslüman olup da. Hz, Aliyi istemiyen; Hasan, Hüseyin'in şahâdetine «oh olmuş!.» diyen çıkar mı? Herkesin Allahı bir, Peygamberi bir olduğuna göre, «ayrıyım gayrıyım» demekle, ayrılık gayrılık olur mu? Olsa bile Çi fayda!.. Lo! çi fayda?...

Okuduğu ağıtlar arasına, göbek havası katmakla yetinmiyen bu garip okuyucu, bir de araya: «Allah ideallerimizi gönlümüze göre gerçekleştirsin!.» diye bir laf atıyor. Bu ideal nedir? Gönlünün gerçekleşmesini istediği ne aceb?.!

Türk toprağında herkes çalışarak, gayesini, ülküsünü gerçekleştirebilir. Ana-

yasamız da bunun teminâtıdır. Türkiye; kanun memleketi, demokrasi memleketi, özgürlük memleketi... Herkes okuyabilir, herkes memur olabilir, herkes meb'us olabilir, buna hiç bir kanun engel değil.. Bakan, Başbakan, hatta Cumhurbaşkanı da olabilir. Yeter ki buna lâyık olabilsin....

Bu ideal, bir Moskof ıslığı mı, yoksa Zeki Müren olmak ülküsü mü? San'atda şöhret mi yapmak isteniyor?. Öyle ise, «alevîlik» propagandasına ne lüzum var.?

«El, çalıp; etek, oynuyan» kendi çalar, kendi oynar ancak. Bundan kime fayda!.

Türk toprağında yaşıyan, bütün vatandaşlar, ayrımsız aynı hakka sahiptirler. Rejimi «layık» Cumhuriyet olan böyle bir memlekette, ister sahnede, ister geride olsun, gizli ideal uğruna propaganda yapmak, ne seyitlik ne yiğitlikdir?!. Olsa olsa yezitlikdir.

BİR MARTI UÇTU GÖLCÜK'TEN

1

Engin denizler ufkuna,
Bir martı uçtu Gölcük'ten.
Tırnakları kına kına,
Bir martı uçtu Gölcük'ten.

2

Uçtu, bir yandan bir yana;
Ayrılık, koydu duyana.
Kanatları yana yana
Bir martı uçtu Gölcük'ten

3

Tül tül açılırken ufuk,
Perde perde söktü şafak.
Yavru gibi ufak - tefek
Bir martı uçtu Gölcük'ten.

4

Gece dalıp baktı aya,
Yıldızları saya saya,
Sekip dalgadan dalgaya
Bir martı uçtu Gölcük'ten.

5

Varsa bir derdini bilen,
Yaban gülüyle böğürtlen!
Göklere tüy tüy serpilen
Bir martı uçtu Gölcük'ten.

6

Bulutları yene yene,
Sanki gitti toy düğüne;
Belki dönüp gelir yine,
Bir martı uçtu Gölcük'ten.

7

Altında «Göl» sere - serpe,
Yol aldı göz kırpa kırpa.
Henüz yavru, henüz körpe
Bir martı uçtu Gölcük'ten.

8

Ne yanda, şimdi nerede?
Ya kuytu bir loş derede,
Ya da boş bir pencerede;
Bir martı uçtu Gölcük'ten

9

Martı değil, bir düştü bu;
Belki de bir duyuştu bu.
Yolcu, garib bir kuştu bu,
Bir martı uçtu Gölcük'ten.

YOLCU

HARPUT HÜKÜMDARI ARTUKŞAH'A AİT

TILISIMLI AYNA

Harput Artuklu Hükûmdarlarının sonuncusu olan, Nureddin Artukşah'a ait olup hâlen Paris'de bulunan tunç bir AYNA ile Harput'ta yaptırdığı hastahaneden, «Harput Tarihi» adlı kitabımızda özet olarak bahsetmiştik.

Bu tunç AYNA, evvelce Paris'de Kont Blacas adlı zatın koleksiyonunda imiş. Bunun, Paris'e ne suretle götürüldüğü Kont Blacas'nın koleksiyonuna ne suretle girdiği henüz belli değil. Kont'un ölümünden sonra nereye gittiği de bizce meçhuldur. Herhalde bir müzeye intikal etmiş olmalı...

Ancak, Kont Blacs.nın koleksionu hakkında çıkmış olan bir kitapta, Artukşah'a ait AYNA'nın fotoğrafı konmuş olup, bazı izahlarda da bulunulmuştur.

Adı geçen kitabı, Türkiye'de bulamadığımız için, bundan (10) yıl kadar önce, Paris'e giden sınıf arkadaşım tarih öğretmeni Hasan beyden rica etmem üzerine, Fransız Millî Kütüphanesi'nde bulunan bu kitaptan, AYNA'ya ait kısmı yazıp, resminin de bir kopyesini alarak, bana göndermişti.

Bu sayfalara konulan klişe, bu AYNA'nın arkasını göstermektedir: (fotoğraf yanlış çekildiğinden klişesi konulmadı, özür dileriz)

Göründüğü üzere, içiçe dört daire, bu yüzü dört kısma ayırmıştır:

İçde, merkezi teşkil eden kısımda, stilize bir baykuş veya fantastik bir kuş tasviri var.

İkinci kısımda, yedi tane büst hâlinde insan tasviri bulunmaktadır.

Tasvirlerin arasında, falcılık ve tılısıma ait yazılar görülüyor.

Üçüncü kısımda, herbiri bir daire içinde, oniki burcun işaretleri işlenmiştir. Merkezdeki baykuşun tam başı hizasında, Hamel (kuzu) burcu bulunmaktadır. Bundan itibaren, sola doğru sırasıyle Sevr (Öküz), Cevza (İkizler), Seretan (Yengeç), Esed (Arslan), Sümbüle (Başak), Mizan (Terazi), Akrep, Kavs (Yay), Cedi (Oğlak), Delv (Kova), ve Hut (Balık), burçları, çepçevre bu kısmı doldurur.

En dışta yani dördüncü kısımda ise, Kova Burcu'nun hizasına gelen yerden başlamak üzere, şu kitabe yazılıdır:

«İzzül - Mevlânâ es - sultan'ül - âlem'ül - âdil'ül - müeyyed'ül - mansûr elmelik ül - müiz nûr üd - dünyâ v'ed - din ebil - fadl Artukşah bin el - Hızır bin İbrahim binEbibekr bin Karaarslan bin Dâvud bin Sağman (Sokman) bin Artuk muin-i Emîr'ül - Müminin»

Kitabede kendisinden, tantanalı unvanlarla (Sultan) olarak bahsedilen Nureddin Artukşah, Artuk Hanedanı'nın atası olan Artuk Bey'in sekizinci kuşakta torunudur. Kitâbede de Artukşah'ın babası ve dedeleri sayılmıştır.

Bilindiği üzere Artuk Hanedanı, Osmanoğulları gibi, Oğuzların «Kayı» boyundandır ve Ortaasya'dan gelmişlerdir.

XII. asır başlarından itibaren kendilerine bağlı Türkmen boyları ile Güney doğu Anadolu'ya yerleşen Artukoğulları, biri Mardin'de ikincisi Hasan keyf (Hısn-ı Keyfa) ve Diyarbakır'da, üçüncüsü de Harput'da olmak üzere üç hükûmet kurmuşlardır.

Harput Artuklu Hükümeti'nin kurucusu, Artuk Bey'in torunu, Behram oğlu Balak Gazidir. 1112 - 1115 yıllarında buralara gelip yerleşmiştir.

1124 yılında Membiç kal'esi önünde şehit düşen Balak Gaziden sonra, hakim olduğu topraklardan Harput çevresi, amcazadesi Hısn-ı Keyfa Hükümdarı Davut Beye ve onun oğlu olup, Harput'taki «Ulu Cami» i yaptıran Fahreddin Karaars-

lan'a geçmiştir.

Fahreddin Karaarslan'ın yerine geçen, oğlu İmadeddin Ebubekir ise, 1185 de bağımsızlığını ilân ederek, Harput'da hüküm sürmüştür.

İmadeddin'in ölümünden sonra, yerine oğlu Nizameddin İbrahim geçmiştir. Han İbrahimşah köyündeki, büyük kervansarayın mevcut kitabesi, henüz bulunamamakla beraber, bu imarcı zâta ait olması muhtemeldir. Mimari özelliği de, o devrin san'at güzelliğini taşır. İzzettin Nizameddin İbrahimden sonra yerine, Karaarslan'ın torunu Ahmed geçmiştir.

İzzeddin Ahmed'in kardeşi Hızır'ın oğlu ise, Nureddin Artukşah'dır.

Amcasına halef olan, Nureddin Artukşah, Harput'un son Artuklu hükümdarıdır.

Sultan Alâaddin Keykubat tarafından 2 Ağustos 1234 gününde, Harput'un zaptı ve Konya Selçuk Devletine ilhakı üzerine, Artukşah ailesiyle beraber, bir rivâyete göre Antalya'ya, diğer rivâyete göre ise, Akşehir'e nakledilmiştir. Sultan Keykubat'ın kendisine, buralarda çiftlikler verdiği anlaşılıyor.

İşte bahsettiğimiz TILISIMLI AYNA, son Harput hükümdarı olan bu Artukşah'a aittir.

Artukşah'ın Harput'da, 1228 yılında yaptırdığı «Hastahane», çok eskiden beri harab olduğu için, yeri kesin olarak belli değildir.

Ancak kal'e civarında bulunan hastahane kitabeleri, halen Harput müzesindedir.

Harput'un yeni imar plânında, Kurşunlu Câmi ve Çınarlı park önündeki meydan, bu son hükümdara izafetle «Artukşah Meydanı» adını taşımaktadır.

Artukoğullarının diğer eserlerinden, diğer yazılarımızda bahsedeceğiz.

Nureddin ARDIÇOĞLU

ÇAYDA ÇIRA DESTANI

Mumlar yanar karanlığın içinde,
Bir göktaşı gibi izce söyleşir;
Ocak, korca yanar, közce söyleşir,
Güzellik, ses olup şavka bürünür,
Hevesler tutuşur, zevka bürünür,
Kulakta küpeler gözce söyleşir.
Bulutlar gül oya, ufuklar nakış,
Yüceden geceye yol bulup akış,
Ay, yıldız bükülen dizce söyleşir.
Yemeni ucunda bir geyik oya,
Ceylan gibi dil uzatır kuyuya,
Bağrını kavuran tuzca söyleşir.
Gökten inen bir şelvenin aksi bu!
Anayurt şöleni Şaman raksı bu!
Niyaza el açıp nazca söyleşir.
Yar için, yır olup dönen her mumda,
Bengisu içer can, ten bir yudumda,
Kabuk kırılarak özce söyleşir.
Bir kutlu ahenk bu; ne gerçek, ne düş,
Mutlu bir yarına, bir uğra dönüş,
Yer, gök bizce susar, bizce söyleşir.

Hicabî KARAÇORLU

GERÇEKLEŞEN EFSANE

"DÜN, BUGÜN VE YARIN"

(Geçen Sayıdan Devam)

İhsan HİSARLI

Sabahleyin tenha görerek arabamızı çektiğimiz yer az zamanda tören yerinin en kalabalık köşelerinden biri olmuş, hatta arabanın sadece karuserine değil, şoför yerinin üstüne bile çıkıp oturmaya başlamışlardı. Şimdiden arabanın üzerinde tonajından fazla yük bulunduğunu gören şoför; tören başladığı anda bu ağırlığın bir kaç misline çıkacağını anladığından, otomobili yirmi metre kadar gerilerde bir yere çekti. Ancak böylelikle arabanın üstündeki canlı ağırlıkları azaltmak imkânını bulduksa da; bütün israr ve ricamıza rağmen mukabil reca ve israrda bulunan iki üç vatandaşın töreni arabanın üzerinden izlemesine bilmecburiye razı olduk.

Yine etrafı gözden geçirmekle meşgulüm. Karşıda, konuşmaların yapılacağı kürsünün arka tarafında, barajın inşadan sonra alacağı şekli gösteren 2x3 genişliğinde yağlı boya bir tablo ve onun yanında da barajın özelliklerini sayılarla belirten ayni büyüklükte bir tablo daha görülüyor. Ortada iki bayrak direği; tam karşıda da oturma yerleri bulunan üstü kapalı tribünler. Burası davetli resmî zevata mahsus Onun önünde bir sıra koltuk görülüyor. Bunlar da Cumhur Başkanı ve Başbakanla yanındakilere ayrılmış.

Saat 10.30 Karşılardan bir bando sesi duyulmaya başladı. Biraz sonra 60 kadar mevcutlu 8. Kolordu bandosu kırmızı - lâcivert elbiseleri ile bir üstteğmenin idaresinde oldukları halde alandaki halkın arasından geçip tören mahalline girdiler ve kendilerine ayrılmış olan kapalı tribünün altında üç sıra üzerine yer aldılar. Biraz dinlendikten sonra da kısa aralıklarla halka marşlar çalmaya başladılar. Bazı vatandaşlar büyük bir alâka ile bando kıt'asını tetkik etmekteler. Belliki, bir çokları için bando her zaman görülmesi, rastlanması mümkün olmayan bir özellik.

Sıcak gittikçe artıyor. Herkeste bir sabırsızlık görülmekte. Sıcaktan iztırap çektikleri çok belli. Amma ne olursa olsun, tören programı elde. Bunun dışında bir şey yapılması mümkün değil elbette. Fakat, mümkün olabilecek bir şey vardı:

Tören proğramı Elâzığ Valiliğince düzenlenmiş; amma buraya çağırılıp toplanan onbeş bini aşkın kimsenin bu cehennem sıcağından çekeceği azap ve üzüntüyü önceden hesaplayarak, törenin başlama saati hiç olmazsa saat on bir'e göre tanzim edilebilirdi. Bunlar benim kafamdan değil, oradaki halktan bir çoğunun ağızlarından çıkmış olan tenkitlerdir. Ben sadece duyduklarımı - gördüklerim gibi - buraya aktarıyorum.

Karşıdaki tribünlere arasıra ikişer üçer kişilik gruplar halinde sivil ve askeri şahsiyetlerin gelip, kendilerine gösterilen yerlere oturdukları görülüyor.

Bir ara gökten akseden bir motör sesi ile bütün başlar havaya dikildi:

İçinde film operatörlerini taşıyan çift motörlü bir Tapu - Kadastro uçağı Elâzığ Topçu taburundan yine bu iş için tahsis edilen ve ora halkınca «Pırpır» denilen tekmotörlü hafif bir uçak alan üzerinde göründüler. Bir kaç tur yapan uçaklar Elâzığ istikametine doğru yollanıp gözden kayboldular. Onlar henüz gitmişlerdiki, karşı tepelerin arkasından bir Helikopter çıkıp alanın üzerine doğru gelmeye başladı. Bunun içinde de, Ankaradan beraber geldiğimiz Ar ve Sintel film firmalarının kamaratörleri bulunduğunu biliyorum. Çok alçaktan uçuyorlar. İçindekileri iyice görebiliyo-

rum. Hatta el sallayarak selâmlaştık dahi.

Alanın üzerinde bir kaç kere dönen helikopter, meydanın gerisinde araba parkı ayrılan sahada bir yere indi. Fakat onun inmesiyle bir çok kimse, Cumhur Başkanı ve Başbakanı helikopter ile geldi zannederek o tarafa doğru koşar adımla akın etmeye başladılar. Az sonra durumu anladıklarından, önceki akın bu defa tersine cereyan etti.

Bu arada tekrar havalanıp alan ve inşaat sahası üzerinde bir kaç tur daha yaptıktan sonra helikopter, evvelce uçakların gittiği Elâzığ hava alanı istikametine doğru gözden kaybolduğu sırada, halka dağıtılmak üzere ellerinde Keban Barajı rozetleri ve büroşürleri ile DSİ vazifelileri birden ortaya çıktılar. Dağıtım işi başlayınca, halk - birbirini çiğnercesine - dağıtılan şeylere hücum etmeye başladı. Bir rozete bir kaç el birden uzanıyor; bir broşüre iki üç elin birden yapıştığı görülüyordu. Hatta bu yüzden bazı çekişmeler, atışıp tutuşmalar da görüldü.

Sıcaklık en şiddetli devresinde. Güneş tam tepemizde. Susuzluk da kendini göstermeye başladı. Vakıa Kara Yolları arazözleri içme suyu da getirmişler, amma bu sıcağa hangi kar dayanırki. Elâzığdan gelirken yanımıza içme suyu almayı akıl edememiştik. Bir saat önce yidiğimiz «Dağıtım maddesi» kumanyanının içindeki peynirler de insanı öyle susatıyorduki. Susuzluktan kıvrandığım bir sırada - neredense - kulağıma «Soğuk su!» diye bir ses geldi. Dönüp baktımki, adamın biri büyük bir küp içinde buzlu su satıyor. Arabadan atlayıp oraya koştum. Küpün etrafını kuşatmış olanlardan bir kaçı aralandıktan sonra hemen sokuldum ve, saniyede binlerce küplük su getiren Fırat'ın karşısındaki bu küpten, nehrin köpüren sularına baka baka 25 kuruşa bir bardak su içtim.

Tekrar yerime döndüğüm sırada saat 12,30 gösteriyordu. Birden ortalık karıştı; halk tören yerinin giriş tarafına koşmaya başladı. O esnada da Cumhur Bakanı Cevdet Sunay ile Başbakan Süleyman Demirel'in geldikleri görüldü. Etraftan alkış sesleri yükseldi. Gazete, film ve foto muhabirleri şeref yerinin önünü adeta kapatırcasına sardılar. Fakat bu hal uzun sürmedi. Bando İstiklâl Marşına başlamıştı. Direklerden birine Bayrak, ötekine de Cumhur başkanlığı Forsu çekildi Bundan sonra muhabirler tekrar tekrar tiribünün önünü kapattılar. Görmek istediklerini göremiyen ve tören yerinin dışında kalanlardan bir çoğu önlerindeki ip maniaları aşarak Cumhur Reisi ve Başbakanın oturdukları tribünün önüne doğru gitmek istedilerse de polis ve jandarma kuvvetleri bunları önlediler.

Saat 1 e gelmişti; konuşmalar başlayacaktı. İlk olarak Keban Belediye Başkanı kürsüye geldi. Devletlilere hoş geldiniz diyerek kısa bir nezaket konuşması yaptı; Keban Barajının Kendi kazası hudutları içinde inşa edilmesinden Kebanlıların duydukları sonsuz sevinç ve seadeti belirtti.

Bundan sonra Keban Baraj inşaatında çalışan işçiler adına İşçi Temsilcisi güzel bir konuşma yaparak, bu muazzam san'at eserinde Türk işçisinin emek ve alın terinin büyük payı bulunmasının Millî bir övünç sebebi olduğunu söyledi.

İşçi Temsilcisinden sonra DSİ. Genel Müdür Teknik Yardımcısı Arif Onat kürsüye geldi. Barajın yapılışındaki teknik yön ve gayeleri açıklayan çok etraflı bir konuşma yaptı. Dikkatli bir alâka ile takip edilen sözleri uzun süreli alkışlarla karşılandı.

Konuşma sırası Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı İbrahim Derinerde idi. Barajın gelecekte sağlayacağı faydalar ve haiz olduğu değerler ve inşa fikrinin doğuşundan bu güne kadar geçen safhalar hakkında esaslı bilgiler veren Bakan'ın konuşması, dinleyenlerin takdir duygu-

larını belirten uzun alkışlarla tasvip olundu.

Başbakan Süleyman Demirel konuşmasını yapmaküzere yerinden kalkmış, kürsüye doğru yürüyordu. Halkta yine bir atılış görüldü. Fakat bu defa halkın bu tehacümünü; törende düzeni korumakla görevli polis ve askeri inzibat kuvvetleri önleyemediler. Bütün alan halkla dolmuştu.

Söze başlayan Demirel; Türkiyenin çok hızlı bir kalkınma çabası içinde bulunup, bu yolda büyük merhaleler almakta ve bilhassa teknik ve ziraî sahada gelişmek ihtiyacında olduğunu; bu bara jın temin edeceği elektrik enerjisi ile sanayileşme alanında büyük işler başarılacağını mukayese ve misallerle izah etti. Keban Barajının, yatırım tarihimizde başlı başına büyük bir hâdise teşkil etmekle beraber, bunun sadece bir başlangıç olduğunu, daha başka ve büyük barajlar da yapılacağını sözlerine ekleyen Başbakan konuşmasına devamla:

— Fırat Nehri Türk halkına «Artık senin emrindeyim» diyor. Fakat, asırlardanberi başı boş akan vahşi bir nehrin medenileştirilmesi kolay değildir. Medeniyetçilik mücadelesi daima alın teri dökerek bütün zorluklarla boğuşmayı ve o zorlukları yenmeyi gerektirir. Mücadelemize azimle devam edeceğiz. Bu barajın yapılışından sonra bu bölge, Almanya'nın Ruhr ve Amerika'nın Niyagara sanayi havzaları gibi bir fabrikalar bölgesi olacak ve kurulacak olan sanayi müesseselerinde her yıl en az dörtyüzbin işsiz vatandaşa iş sağlanacaktır.» diyen Başbakan, ayni zamanda Güney Doğu Anadoluda susuzluk çeken toprakların da bu sayede en verimli topraklar haline geleceğini, bundan doğacak faydaları anlattı; 700 milyon liraya çıkacak «Gökçekaya» için:

«— Pek yakında, yılda 560 milyon kilovat saat enerji verecek olan Gökçekaya Barajının da temeli atılacaktır» diyerek bundan başka; Karadeniz kıyılarında yine 700 milyon liraya mal olup yılda 600 milyon liralık döviz tasarrufu sağlayacak olan bakır sanayii tesislerinin de yakında ihaleye çıkarılacağını, memlekette her sahada büyük bir kalkınma hareketinin başlamış olduğunu ehemmiyetle belirtti.

İfadeli konuşması, halkın uzun süren alkışları ile sona eren Başbakan Süleyman Demirel, kürsüden indikten sonra Cumhur Başkanı Cevdet Sunay'ın yanına gitti ve onu elinden tutarak kürsünün yanına kadar getirdi, kendisi yine yerine döndü.

Etrafını saran muhabirlerin ve halkın arasından güçlükle yol bularak kürsüye çıkan Cumhur Başkanı konuşmasına başlayarak; Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetlerinin hizmet süresi boyunca, Keban Barajı kadar önemi bulunan ve memleket ekonomisine mühim tesirler yapacak daha bir çok büyük eserlerin meydana getirilmesinin gerçek delilini veren bu muazzam eserin tahakkuku haline girmesinden dolayı milletçe sonsuz bir sevinç ve gurur duyduğumuzu söyledi ve:

— Bu barajı ilk defa düşünen Büyük Atatürk'ü burada saygı, minnet ve rahmetle anarım. dedi.

Şimdi artık ne sıcak, ne susuzluk, ne de açlık duyuluyordu. Duyulan sadece eski bir askerin gür sesi idi. Bu ses kalblere huzur vererek devam ediyordu:

— Tarihine şeref, istikbaline mutluluk kazandıracak olan...

(Devamı Gelecek Sayıda)

DİZGİ VE OTOMATİK

BASKI MAKİNELERİYLE

Bingöl Matbaası

Müşterilerinin hizmetindedir.

☎ **1096-1435**

HÜKÛMET CAD. NO. 8 - ELÂZIĞ

Maden Köylerinde Yirmibir Gün

9 Temmuz 1966 da normal saatı ile 9.55 de kalkması icabeden fakat 11.45 de kalkan Güney Expresi ile Ankara'dan hareket ettik. Yanımızda 200 e yakın kitap bulunuyordu. Özellikle bunlar:

100 Adet Ziraî Mücadele, gübreleme, ilâçlama v.s.
30 » Sümerbank'ın neşrettiği Atatürk cildi
30 » Mevlana
10 » Toplum kalkınmasına ait kitapcıklar
100 » Muhtelif gazete

ve bir sandık ilkokul kitaplarıydı.

Yolculuğumuz rahat geçti. Yalnız Yolçatı'da aktarma esnasında üzüldük biraz. (Elâzığ'a aktarmasız yalnız Muş Expresi uğruyormuş)

Pazar günü saat 15.00 te Elâzığ'da idik. Altı arkadaş kaydolmuş, vazifeye ancak iki arkadaş başlıyabiliyorduk. Dört arkadaşımızın bütün çağırılara sükûtla mukabele etmeleri ve gruptan sebep göstermeksizin ayrılmaları hayli üzmüştü bizi. Ama ne vardı ki idealler, rakkamlara değil inanclara bağlıydı. Bu yüzden korkmuyorduk vazife başında iki arkadaş kalmaktan.

Elâzığ'a indiğimiz an yabancı bir şehirde iki arkadaş yapayalnız kalmıştık. Mamafih, trende tanıştığımız Elâzığ'lı bir arkadaşın yardımıyla güçlükleri kolaylıkla yenebiliyorduk. Şunuda belirtmek yerinde olur ki Elâzığlılar tümüyle misafiperver kişiler Müracaat ettiğimiz her şahıs, neticeye varıncaya kadar bizimleydi her hususta.

Eşyalarımızı istasyonda bırakıp doğruca Halk Eğitim Merkezine gittik. Günlerden Pazar, Halk Eğitim başkanı izinli olduğu, Halk Eğitim Müdürü de Akşehir festivaline foklor ekiplerini götürdüğü için kimseyi bulamadık merkezde. Oradan Elâzığ Kız Enstitüsüne gittik. Sonsuz alakayla karşılandık ve gecemizi enstitüde geçirdik.

Pazartesi sabahı saat 10.00 da Halk Eğitim Müdürü İbrahim Görgün beyi ziyaret ettik. Gayet iyi karşılandık, işlet meyle derhal temas kurduk Halk Eğitim Merkezini gezdik hep beraber. Tam teşkilâtlanmış bir merkez.

Merkezden ayrılınca mahallî gazetelerden Elâzığ Gazetesini ziyaret ettik, gelişimizin nedenlerini anlattık. Gazete yoluyla tüm Elâzığlılara içtenliklerinden dolayı teşekkür ettik.

Saat 13.45 de Halk Eğitim Başkanı Şükrü bey telefon ederek, Elâzığ'a henüz geldiğini, meşgul olamadığı için özür dilediğini ve bizi Maden'e götürecek olan jip'in geldiğini bildirdi.

Saat 14.00 de Etibank'a ait bir jiple Elâzığdan ayrıldık. Maden'e vardığımızda saat 16.00 yı geçiyordu.

Çok iyi karşılandık Maden'de. Yerimiz Alman binası tabir edilen (İlk defa Almanlar tarafından yaptırılan bina) Etibank lojmanında hazırlanmıştı. Odamız bütün Maden'i görebiliyordu. Şahane Maden gecesini ilk defa odamızın penceresinden seyrettik.

Akşam yemeği için lokale indik. Gittiğimiz her yerde alakayla karşılanıyor, ilgi görüyorduk.

Yemek dönüşü bir bekçiyle konuştuk. Önceleri konuşmaktan çekinen ürkek bir hali vardı. Maden'i çok beğendiğimizi söyleyince yüzü güldü. «Yok abla» dedi «sizin oralar daha güzeldir.» Biz ısrarla Maden'in güzeliğinden bahsettik, çocuklarının olup olmadığını, evinin yerini sorduk. Bir çocuğu varmış kasabanın karşı yakasında oturuyormuş. Sonra ismini sorduk - Haşim - dedi. Oh! dedik «bu kadar güzel ismi nerden buldun?» Öylesine memnun olduki, artık aramızda buzdan damla bile kalmamıştı. Rahatlıkla konuşabiliyor, istediklerimizi sıkıntı çekmeden sorabiliyorduk. Bu ara «bizi evine götürür müsün?» dedik. Şaşırdı, alay mı ediyorsunuz der gibi baktı yüzümüze uzun uzun ısrar ettik. Olur

abla dedi. Memnuniyeti gözlerinden okunuyordu evet derken. Bizi Haşim misafir edecek Evet gideceğiz Haşim'in evine. Böyle o, pala bıyıklı, ürkek bakışlı bekcinin «buda olurmuymuş» diyen şüpheli, mahsun bakışlarını sileceğiz.

Şehirli - kasabalı - Türk - Kürt yok bizim için. Yalnız ve yalnız - biz - varız. Öyle bir biz ki Atatürk önderimiz.

12 Temmuz 1966. Saat 9.00 İlk Öğretim Müdürü Mecit Yalçın beyle randevümüz var. Baba bir adam Mecit bey. Her haliyle - kendisini milletine adadığı belli. Tanışıp konuştuktan sonra hep beraber kaymakam M. Ekrem Şenay bey'i makamında ziyaret ettik.

Sade bir binanın sade bir odasında, bizi, gayet nazik ve memnun bir tavırla karşıladı kaymakam. 13 yıllık meslek hayatı ona bütün tecrübeleri kazandırmıştı sanki. Her hareketiyle karşısındakine itimat telkin edebiliyordu.

Amacımızı anlattık. Memnun oldu. Aramızda geçen konuşmanın mahiyeti kısaca;

— İdeallerinizin asilliğine inanıyor ve takdir ediyorum. Köylerin tercihi hakkında bir bilginiz var mı?.

— Hayır size bırakıyoruz.

— Takdir edersiniz ki, Madene yakın, yolu olan bir köyü size versem, bu hiç bir zaman sizin çalışmalarınıza iyi zemin olamaz. Amacınıza uygun bir köyde size vazife vermek istiyorum. Belki biraz sıkıntı çekeceksiniz ama... Bugün Yoncapınar köyünün temeli (Okul) atılacak. Buyurun hep beraber gidelim.

Saat 14.00 de Kaymakam M. Ekrem Şenay, İlk öğretim Müdürü Mecit Yalçın, Tahrirat katibi Aydın Gençosman, köy muhtarı Mehmet Uygun, Mütaahit, tekniksiyen, bir polis ve daha bir kaç kişiden müteşekkil grubumuz iki jip halinde yola çıktı. 1,5 saatlik araba yolculuğundan sonra, bir yamacın eteğinde bekleyen semersiz eşekler göründü. Kafile durdu, indik kaymakam ve diğerleri hayvanlara bindiler. Bizim jip'in (Marifin) şöförü köye kadar gideceğine and içti ve beş dağdan birincisini aşmağa koyuldu. Kovboy filimlerinde bile az raslanan bir araba camlazlığı ile köye geldik.

Araba büyük bir merasimle karşılandı. Okulsuz, yolsuz kaderin cilvesine terkedilmiş bu köyde, bu gün iki bayram vardı. 1 yıllar yılı özlemini duydukları mabede, okula kavuşuyorlardı.

2 - İlk defa köylerine motorlu vasıta gidiyor, batı illerinden iki genç kız götürüyordu onlara, sizler leyiz diye cek.

Biraz sonra, yiyit bir delikanlı elinde kocaman bir keçiyle geldi (Onlar «gı dik» diyorlardı buna Köylerine ilk vasıtayı muvaffakiyetle sokan şoföre hediye etti. Sevinç, mutluluk, umut gözyaşları parlıyordu gözlerinde.

Okul yeri seçilirken, yılların yarattığı, beli bükük, gözü yaşlı bir dede yaklaştı kaymakamın yanına. Bey dedi «arazi benim, istediğin yere kur okulu» Muhtar müdahale edip «sen sus!» diyecek oldu. Kaymakam idareciliğinin belkide en güzel jesti ile «Beyler! Bilir misiniz bir söz hürriyeti vardır. Bırakın o'da konuşsun. Herkes istediği kadar istediği şekilde konuşabilir.» O anda hepi mizin gözünde ilahlaşmıştı kaymakam.

Sonra kadınların yanına götürdüler bizi. Bir anda çevremiz doluvermişti insanlara susamış insanlarla. Türkçe bilmiyorlardı, konuşamıyorlardı bizimle ama gözlerinden okunuyordu demek isteyip diyemedikleri hepsinin.

Bir nine geldi bir ara.. 90 lık bir nine, elini öptük.. Mutlulaştı, gözleri parladı. Konuşmak istedi, anlatmak istedi... Ama açıydı gerçekler. Özyurdumuzda, aynı soydan, aynı kandan insanlar anlıyamıyorduk birbirimizin dilinden. Onlar Türkçe bilmezliğin utancıyla kaçıyorlardı bizden. Suç vardı suçlu vardı gerçekten. O suçlularki, terketmişlerdi köylerimizi kaderlerine. Aydınız diyorlardı ama içlerine işlenmiş egoizm, bırakmı yordu ışıklarını öteye. Köylü terkedilmişliğin, aydın terketmişliğin acısını duyuyordu derinden..

(Devamı Var)

Edebiyatımızın Büyük Boşluğu :

Bu günkü edebiyatımızın yoksun bulunduğu destan türünü, büyük başarıyla işliyerek heyecanını kalemine döken N. Yıldırım Gencosmanoğlu BALAK GAZİ DESTANI'nı geliştirip ANADOLU DESTANI olarak genişletmiştir.

Bu destandan Yeni Fırat için seçilen bir bölümü okuyucularımıza sunuyoruz.

YENİ FIRAT

ANADOLU DESTANI'ndan :

Yoktur tapacak-Çalap'tır ancak

N. Yıldırım GENÇOSMANOĞLU

Bir gece Türk kağanı uyurken otağında,
Mavi nurdan bir alev gördü Tanrıdağı'nda.
Bu alevler içinden ak tolgalı, al atlı
Bir yiğit çıktı, şimşek gözlü, rüzgâr kanatlı.
Bir anda, uçtan uca dolaştı Türkelini,
Sonra kağan'a doğru uzatıp sağ elini:
Dedi : Ey uyan, Satuk Buğra Han!
Kalp gözünü aç!
Buyurdu Yalvaç:
«Yoktur tapacak
Çalap'tır ancak»
De ki, yücelsin
Kurt başlı sancak.
Uludur, birdir;
Ne gök, ne yerdir?!
Yıldız, güneş, ay,
Olmaz O'na tay;
Hep O'nun kulu
Ayzıt ve Umay.
Sana bu muştu
Haktan ulaştı.
Dağıt yasını,
Kullan usunu,
Birliğe çağır
Türk Ulusu'nu!...
Tanrının sözü:
Gök ve yeryüzü,
Her varlık O'ndan;
İnsan dediğin
Bir damla kandan!
Al O'ndan ışık - Durma uyuşuk;
Bozkurt'a yol ver - Ergenekon'dan

ŞİİR HAKKINDA DÜŞÜNCELER

F. M.

Şiir vezinli ve kafiyeli, ya da vezinsiz ve kafiyesiz diye kayıtlanamaz. Bu kanıyı, gerçekleştiren sayısız örnek verilebilir. İmdi, Aruz veya Hece ile şiir yazılamıya cağı iddiası boşunadır. Çünkü yazılanlar var; hatta yazılanlar kadar yazılamıyor da artık...

Bize göre, şiir ses ve söz örgüsüdür. Vezin ve kafiye bu ince örgü için, bir iğne bir tığ gibi... Şiir yazmak için bunlar engel değildir. Olsaydı, bu günden önce yazılanları şiir saymamak gerekirdi. Halbuki Doğunun ve Batının dâhi şair|eri yaşıyanlar arasında değil.

Vezin bir ahenk aletidir. Bu vezin; ister aruz, ister hece, ister serbest vezin olsun.

a) İranlılar, Aruzun en ağır - aksak vezn'i olan, faûlün... kalıplariyle en başarılı destanı yazmış, en yadırganan «rubâî» vezinleriyle, en kıvrak ahengi kurmuş oldukları gibi, vezin ve kafiye kaydı içinde kalan Hafız, Sâdi, Hayyam, Mevlânâ gibi kişiler, şairligin en üst katına çıkmışlar dır. Yüzyıllar geçtiği halde, onları yüce tahtından indirememiştir kimse..

b) Hece veznini, en başarıyla kullanan halk şairleridir. 20 ye yakın vezin kullandıklarının, edebiyatçılarımız farkında bile değil! Hece sayısı farklı olduğu halde, mısralardaki, ahenk örgüsü, insanı şaşırtacak kadar başarılı... Bir örnekle yetiniyorum:

Yel eser kum savrulur, (7 hece)
Dünya başıma çevrilir. (8 hece)
Eğil eğil öpem gel, (7 hece)
Yar! yolum burdan ayrılır. (8 hece)
Dad etsen, Urum kızı, (7 hece)
Sen beni derde salıpsın (8 hece)
Gel otur yamacıma, (7 hece)
Belki halimden bilipsin (8 hece)

c) Serbest vezin, vezinsizlik sayılmamalı.. Klàsik vezinler dışında şairin konusuna göre yaratacağı bir vezin olmalı. Öyle bir vezin ki iç ve dış ritmi bulunsun. Yaratılan o özel veznin ahengi, yalnız yazanın dilinde ve kulağında değil, daha çok okuyanın dilinde ve kulağında yankılansın!

Elbet bu kolay iş değil, güç bir iş. Hem de yürek çabası isteyen bir işdir bu.. Bundan dolayi klâsik vezin ve kafiyeden sıyrılan serbest vezin, diğerlerinden daha güçtür bence... Bunda en çok başarı gösteren Fransız şairleri..

Bizim halk şairlerinin ezginlerinde de güzel örnekler bulmak mümkün. Kayabaşı deyişleri, süslemeleriyle birlikde bunun güzel örnekleri sayılabilir..

Mesele, vezinde veya vezinsizlikte değil, ses ve söz örgüsünü kurabilmektedir. Yalnız şiirin değil, hiç bir şeyin biçimsizi ve kılıksızı hoşa gitmez. İnsanın şekilden usanç duygusu, bir gerçekse de bu usanç, şekilsizliğe değil, yeni ve daha güzel bir şekile şairi götürmek içindir.

Anlamsız şiir, anlaşılmaz bir heves olmalı.. İnsanın en büyük ihtiyacı, anlaşmak ve anlaşılmakdır. Her kalb için ömrün güveni budur bence:

Anlaşmak anlaşılmak içten,
Her kalb için ömre tek güvendir.

Kapalı, kutu olmak iyi ama, kilidi olan bir kutu gibi kapalı olmalı... Yoksa anahtarı ve içinde de mücevherat saklı kör kuyu gibi değil.

Sembolizm, anlamsız şiir olmak şöyle dursun, bilâkis bir değil, yedi anlamlı bir şiir sayılmalı. Her göze ayrı ışık, her kulağa ayrı duyuş sunan bir şiirdir. Belki mercekden geçen güneş ışığı; yankılanan kanun sesi gibi.

Sembolizmi anlamsızlık olarak anlamağa «Sembol» «timsal» kelimeleri de

müsade etmez. Her halde sembolizm, anlaşılmadığı için, anlamsız şiir sayılıyor. Sembolizm yalınkat anlama karşıdır. Bu akımın konusu insan ruhu sayılır. Dış alemi, Mutasavvıflar gibi aldatıcı bir görünüş sayar sembolistler.

Gördüğümüz eşyanın gerçeğini ışık, gördüklerimizi de duyularımız değiştirdiği kabul edilerek, yalın kat görüş ve söyleyişden sakınır bunlar. Onun için gerçeği telkinle anlatmayı isterler. Düşünüş mantığına göre değil, duyuş ve seziş ölçüsüne göre kelimeler sıralanmalı. Bu özel bir sıralanış olduğu için, kelimelerin dizilişi de özel olmak zorundadır. Bu zorunlukdan dolayı, kurallar bozulur, alışılan dilden gayri, bir düzene sokularak kelimeler dizilir. Alışık söyleyişin, bozulması olmasa, buluşuk söyleyişin dizilmesi olmaz da ondan dolayı, kayda girilmez.

Sembolizmi başıboş sayanlar, bu anlayışlarından, sonra vazgeçmişlerdir hep.

Sembolizmi, yeni şekil ve yeni aheng için, alışık şekli daraltıcı bir kalıp, iç coşkunluğunu körleten bir dizgin saydıkları için, kayıtları kırarlar. Duygu, sezgi gibi kaçıcı ve uçucu şeylerin, iç ritimle söylenmesine belli kalıplar engel sayıldığından, vezin ve kafiye kaydına girmek istemezler.

Buna karşılık onlar da şiirde özel bir ahengin şart olduğunu kabul ederler Çünkü. Ses, telkin aracıdır. Şiir de telkin yaratır. Görüşten çok duyuş önemli olduğuna göre duyularımızı, başkalarına da duyurmak için tasvir ve telkine çalışmak, şiir yapabilmek için bir iç faaliyete girişmek demektir. Bununla, kelimeler arasında uyuşma sağlıyarak, ahenk kurulur.. İşte bu ahenk, mânâyı ikinci plâna iterek, okuyucuyu ilk plânda bir yarı anlayışa sürükler. Ama bu sürükleyiş, mânâsı olmayan ve duyularımızla mânâlandırdığımız. bizi saran ve uzaya süren bir bestenin uçuruşu gibidir. İşte bu iç ahenk, nasıl kurulacaksa, ona karşı olan her kayıt, kırılmalıdır. Yani oluş ve duyuruş, yani buluş ve bildiriş bununla mümkündür. Alışılmamış çağırışmalar, bu yolda sağlanır ancak.

Sembolistlere göre şiir; dışın içe değil, için dışa vuruşunun ifadesidir. Sembolik, rumuzlu ifade bunun için lâzım.

Şiir, yakalanan fikrin, sezilen zikrin, kelimeleri, özel bir örgüye sokarak, duyurulması ,sezdirilmesidir. Duyğu, sezgi özel olduğu gibi, bunun deyimi de yani dil düzeni de özel olacaktır.

Bergson'un dediği gibi, «günlük dilin ifadeden aciz olduğu şeyi, kelimeleri özel bir dizgiye sokarak, söyleyip anlatmak, şairin işidir yalnız. İşte bu, usluptur.

«Uslub-ı beyan, Ayniyle insan» sözü bu bakımdan doğrudur.

Sembolizmde hüner, mânâsızlık değil, kelimeye mânâ zenginliği kazandırmaktır.

Divan Edebiyatı'nı bir tarafa bırakalım. Çünkü diline bu günkü kuşak yabancı olduğu için, onlar bahtsızdırlar. Kabahat da kendilerinde.. Fuzuli'nin:

Bende tevfık olsa bu düşvârı âsân eylerim
Nevbahâr olğaç dikenden berk-ı gül izhâr olur

Kendisinden sonra gelenle, amacının başarısı için hiç bir çaba göstermemişler de ondan bahtsızdırlar.

Yakın Edebiyat'ın en ünlü sembolik şairi A. Haşim'den alınan örnekler de yukarıda açıkladığımız düşünceyi pekleştirir.

Bir taraf (bahçe), bir tarafda dere
Gel (uzan sevgilim) benimle (yere)
(Suyu), (yâkûta) döndüren bu (hazan)
Bizi (garkeyliyor) düşüncelere.

Kuytu bir bahçede bir kuş ötüyor
Son kızıllıkla yanan bir dalda
Ağlıyor sanki vedâ türküleri
Bir alev, ufka giden sandalda

Ahmet Haşime göre de sembolik şiir, bu günkü anlayışa uymaz. Ona göre şiir, «sessiz bir şarkı, yahut sesli bir resim»

dir. «Nesri doğuran, aşk ve mantık, fakat şiiri doğuran ise, karanlıklarda parlayan bir kaynaktır.» diyor.

Sembolistler bakımından şiir, Ahmet Haşim'e göre: Hâdis gibi, muhtelif tefsire müsait sözdür.

Anlamsız şiir ne demek? şiir deli saçması değil ki!. Şiir, büyülü sözdür.

Böyle bir akımın, sembolizmle nasıl ilgisi olabilir.

Edebiyat Tarihi'nde sevdiklerim ve begendiklerim, şunlar:

Nesimi,, Fuzulî, Ruhî, Bakî, Nef'î, Nâilî, Şeyhulislâm Yahya, Nedîm, Nabî, Şeyh Galip ve İzzet Molladır. Bu saydıklarımın biribirinden ayrı, üstün özellikleri var. Divan Edebiyatı'nın, devrini tamamlanmasına rağmen inceleme lüzumunu,bu simaların güçleri gerektiriyor.

Tanzimat devri şairlerinden Ziya Paşânın san'at yönünden kadri bilinmediği kanısındayım. Şinasi ve Namık Kemal, şiir san'atını ikinci plânda bırakmışlardır. Birinci plâna geçmek gücünde oldukları, bazı manzumelerinden anlaşılmaktadır. Fakat... Hâmit, bu günkü düşünenlerin aksine çok büyük bir şair bence. Ancak, millî malzemeyi şairlik gücüyle yuğurup eser vermemesi hazin bir eksiklik edebiyatımız için. Bu bakımdan Fuzuli'ye daha hayranım. Gerçi bu yönden, Fuzuli incelenmemiştir. İncelendiği gün, bana hak verilecek sanırım.

Servetifünun şairleri içinde Fikret'in ustalığı inkâr edilemez. Ancak Türkçeyi ikinci plâna atması, karamsar da olsa, ruhunun coşkunluğundan kuvvet alacak yerde, fikrinin dizginine bağlanması, unutulmasını gerektirmiştir.

Tutucu olmasına rağmen Mehmed Akif, bu gibi kayıtlara kapılmadığı için, hiç unutulmayacak. «Gölgeler« adlı eserinde, dinin lirizmine erdiğinden şüphem yok..

Millî Edebiyatın gerçek malzemesinin halk edebiyatında olduğunu keşfeden Reza Tevfikle, Orhan Şâik çok sevdiklerim arasındadır.

Ahmed Haşim, şiirimize büyük bir pencere açmışsa da, şiir dilinde titizlik göstermemesi, dış ritmin, iç ritimle bağdaşmasına önem vermemesi, açtığı pencerenin perdelenmesine sebep olmuştur.

Yahya Kemâl; şiir san'atının en değerli öğreticisi en usta yapıcısıdır. Az eser verdiğinden şikâyet edilir. Ben, keşke daha az eser verseydi diyorum.

Gerek Hâmid'den, gerekse Yahya Kemâl'den, verdiklerinden daha üstün eserler alamayışımız, samimi bir tenkid çevresi yerine, sun'i bir dalkavuk çemberi içinde kalmış olmalarından olmalı.

Ama Yahya Kemâl, dilin soyut önemini, yani ister eski tarzda, ister yeni tarzda olsun, şiir yazabilmek için kendine has edâsı olan bir dilin gelişmesi gerektiğini, eserleriyle isbat etmiş bulunuyor. «Kendi Gök Kubbemiz» ve «Eski Şiirin Rüzgârıyla» adlı eserler, bu iddianın delilleri...

Bu gün değerlendirilmek istenmemesi, kıymet ölçülerimizin çarpılmış olmasından ileri geliyor.

Beş - on kıt'a yazmakla yetinmesine rağmen (Râbia Hatun'un da hayranıyım. Şiir ufkumuzda gizli bir alev gibi parlayıp sönmüş sanılan, fakat hiç sönmüyecek bir ışık...

Katıksız Türkçe'nin her vezinde ve her kalıpta eser vermeğe yetkin ve yatkın bulunduğunu, öztürkçe rübâileriyle isbat eden Cemal Yeşil'de unutulmamalı.

İçdim Susadım

Karşımda pınar, elimde bom boş tası var;
İçdim susadım, özlediğim damlası var.
Her meyvesi dallarda serilmiş yoluma,
Ham çağlasının dilimde geçmez pası var.

Bu ve bu gibi rübâiler yazan bir şai-

rin, gerek Türk diline gerekse Türk şiirine ritim vermek bakımından, güç hizmeti unutulabilir mi?

Ben güzel söyleyişi, ince buluşdan önce aldığım için, şöhretleri yaygın olan Cahit Sıtkı, Orhan Veli ve arkadaşlarını geçiyorum.

Günümüzde, A.N. Asya, Bekir Sıtkı, Fevzi Halıcı gibi lirik şiirin, Fazıl Hüsnü, Basri Gocul gibi epik şiirin başarılı örneklerini veren şairlerimiz varsa da, bunlara karşılık pek az imzalarına rastlanan daha başarılı örnek verenler de çıkıyor.

Çağımızda, şiir henüz yatağına oturmamış olduğundan biraz daha beklemek gerek. Peşin hüküm, san'at için, veresiyeden daha zararlı olduğundan saydıklarımdan sonra gelen, sevdiklerim de var, onları sıralamıyorum.

Yahya Kemâl, Batının şiir tekniğiyle, edebiyatımıza çok şey getiren devrimci bir şairdir. Kul kusursuz olmaz; onun için Yahya Kemâl'in kusurları devede kulak gibi...

Bu günün şairleri hakkında kesin bir kanaat edinemedim. Okumama rağmen henüz içime sindiremiyorum. Kulağımda şaşırtıcı bir uğultu var.

Yeni neslin şairlerine tavsiyede bulunmak hakkım değil, ancak düşüncelerimi söylüyebilirim.

San'atın san'at için olduğunu gerçek bilmeli, ama Türk san'atının da, Türk ruhunu kuşatacak bir san'at olduğunda şüphe edilmemeli.. Fuzulî ile Yunus Emrenin, Nedimle Karacaoğlan'ın, hâlâ aramızda yaşamaları bundandır.

Şiir için, önce çok iyi Türkçe bilmek şart. Ama Türkçeyi bütün inceliğiyle, nüansına, espirisine kadar! Dil hocası halkdır. Ondan bu dili, derinliğine ve genişliğine, bütün kapsamı, kavramıyla öğrenmek gerek. Halkın söylediğini ister şiir olsun, ister nükde ve fıkra olsun, hiç bir şair ve yazar söyliyememişdir. Meselâ Arap'lar Türkler'e veciz bir hitap olsun diye «Etrâk-i bî idrak» demişler. Halkın bu itaba karşı hitabı ise: «Ne Şamın şekeri, ne Arabın yüzü...» şeklindedir.

Örnek vermekle söz uzamış olur. «Makber» in ıztırabını en lirik şekilde anlatmak için, bir kesik mani yazarak yetiniyorum.

Elma yanı, elma yanı,
Kızarmış elma yanı;
Nasıl kabre koyarlar?!
Muradın almayanı?.

Düşüncemi doğrulamanın kolayı var. Şiir yazmağa heves edenler, radyoda Halk Türküleri'ni dinlesinler. Güftenin besteye güç katışını, hissetmek kolay olacaktır. Okudukları şiir tariflerini, dinledikleriyle karşılaştırınca aradıklarını bulmuş olurlar.

Fuzulînin dediği gibi; «Bilgisiz şiir, temelsiz duvar» gibi olacağına göre, çok bilgili olmak, bilhassa kendimizi iyi bilmek lâzım.

Hangi milletten olursa olsun, başarı gösteren şairler, bunları sağlıyanlardır.

San'at, her yiğidin kârı değil. Sanatkâr olmaya özenmektense san'atı sevmek daha kolay. San'atkâr olmak için, önce edepli olmak gerekir ki, edebiyatla bağdaşabilsin. San'at çekingenlik istiyen bir şey. Densizlik, tonsuzluk değil.

Yaşarken ölenlerle, öldükten sonra da yaşıyanların sırrını çözmek, müşkülü halleder kanısındayım.

Fikret MEMİŞOĞLU

GADA

Süleyman AKMAN

MÜMKÜNÜM TÜKENDİ VARMAN ÜSTÜNE

Hazım Zeyrek kendine özgü söyleyişiyle şiirlerini halkın içinden söylüyor bize GADA'siyle. GADA: Kardeş, candan söylenen kardeş'miş Sıvas - Erzincan çizgisinde. O dolaylarda, Sarıçiçek obasından sesleniyor Zeyrek. Sarıçiçek obasının söyleyişi, motifleri, kapkara gerçekleriyle... Herolar, Bayramlar, Züliceler, Hacel Analar, Süleymanlar, Çelolar, Hıştık Halilleriyle..

İlk yapıtı şiirleri Hazım Zeyrek'in. Su katılmamış gerçek şiirleri. Halkın içinden, halkın özünden koparıp çıkardığı şiirleri. Mehmet Kaya'nın çekici kapak düzeniyle sunuluyor yapıt. Sonsuza bakan, sararmış, kararmış, kara - kuru bir adam kapakta. Ve «mümkünüm tükendi varman üstüme» Mümkünü tükenmiş bir adam. Bu hepimiz.. Ceyhan Atuf kansu'nun bir önsözüyle başlamış yapıt.. Zeyrek'i ve çevresini türlü yönleriyle veriyor Kansu. Yapıta daha bir tad kazandırıyor.

Yaprakları çeviriyoruz... İki dize: Düzensizlikten yakınıyor girişte Zeyrek.

Bir düzenki adı yok
Niye dersen yok işte...

Gerçekten de öyle. Adı sanı yok bir düzen işte... Sürüp gidiyor.

Yiğit sevgisi büyüktür Anadoluda. Yiğit doğar her türk. Sarıçiçek obasında da böyledir bu. AL-AŞ Atatürk'ü nasıl biliyor bakın... Nasıl gösteriyor.

ALAŞ
— Buralarda Atatürk var mıdır AL-AŞ
— HE-YA
— O'nu görür müsün hiç
— Helbet
— Ne demek
— Dediklerin doğru mu AL-AŞ
— Bana da gösterir misin bir kez
«AHA» dedi AL-AŞ yürekten
Bir avuç toprak alıp öptü yerden.

Geceler adamın ta içine işler... İşler. Ayakta devirecek gibidir o düzede. Katıdır geceler.

Ölüm en güzel yaşamak, Sarıçiçek obasında
Verin sütünü
Dağların ucunda, yaşlı bir kuzgun gölgesi
Örter üstünü
SARIÇİÇEK OBASI

Sevdalar vardır Sarıçiçek obasında. Ama iki sevda arasında hançer sokuludur. Yasak sevdalardır bunlar. Çıkıp ünlemek boş yere.

Çıkıp ünlemişsin kim dinler
Aramıza hançerler durmuş
Çalıkuşlarının dansı olmaz Zülice
Adın tutsak olmuş içimde
ZÜLİCE

Ve kovuşmak için de ölüm gerek. Başka yol yok. Ölümü iki ucundan tutmalı artık.

tutup ölümü iki ucundan
bir lâyıha gibi geçir boynuma
bir bozkır tenhalığı içindeyim Zülice.

ZÜLİCE

Köylerde acılar çoktur. Her adım başı buna rastgelinir. Hem her nen de acıdır zaten. Acılardan fitil fitil olmamak da elde değil.

getir yarana fitil goyayım gardaş
şehirden gelmişim
gör...
acımızdan fitil fitilim

GARDAŞ

O çizgidekilerin bilgisi dar - bilidar - dırlar. Ama utanırlar bu durumdan. Bu duruma kendileri düşmedikleri halde. Kendilerine uzatılacak bir el ararlar. Kendilerini verecek biçimde.

ben bir bilidar kişi toprak
ayaklarıma düşme
utanıyorum senden
ömrümce çiynemişim verini
ve de ekmeğimi çiynemişim
bağışla beni

BİLİDAR KİŞİ

Yarıcılar çalışır çoğunluk o yerlerde tarlalarda. Ve de ırgatlar. Aldıkları da ne ki onca emeklere karşılık - Ağlarlar, içleri kan ağlar durumdan. Ama kim vurur - kim duyar... Susa kalırlar.. Çaresizdirler!..

asırlık söğüt ağacının altında
sabaha ulaşacak bir gölge gibi duruyordu.
her harman sonu, ağanın yükü şehre, benim göçüm gurbete tutulur diyordu
yarıcı Bayram ağlıyordu

YARICI BAYRAM

Alnıma bir SUS yazmışlar
kim, niçin neden
bunu bilmek istiyorum
ben anlımla değil ama
ellerimle konuşuyorum.

İT YEMEZSE IRGAT YER

Hacel Analar çoktur. Kız vermez Okula. «Gız okuyupta ne olacak. Yarın bir ite varacak değil mi. Alan it doyursun.» düşüncesi çıkarılamaz bir türlü - bilidar-kafalardan. Uğraş - didin... zor.

ver Hacer kızımı, ver Hacer Anam benim
öleyim tek şu eşiğinde, eliboş dönmiyeyim.
.....
etme Hacel Anam eyleme
hacil etme köye karşı beni
söz verdim Atatürk'e
öpeyim eşiğini.

Tümüyle sevdim Gada'yı. Her an okunması, el altında bulunması gereken bir yapıt.

«GADA», Zeyrek ak dilekler size... **Süleyman AKMAN**

HÂLE MÜNÂSİP GAZEL

Pir-i fâni değiliz amma, pinekler dururuz!
Bir haber yok gelecekten, kimi bekler dururuz?

Yüzyılın hepsini alsan da, masal aynı masal,
Sonu boş hâtıralar, her yıla ekler dururuz.

Ve ömür böyle geçer, kendini hiç anlamadan,
Bir ser'ap içre koşar, sonra emekler dururuz.

İhtiyâr elde değil, köhne vücûdun hızı yok
Bir durup bir giderek, ömrü itekler dururuz.

Eski istimle, Duman! işlemiyor, can motörü
Karoser çakşadı her hatvede tekler dururuz.

Haydar DUMAN

NOT : Çevremizde hiciv üstâdı Haydar Dumandır. Ama hicivleri eskilerin yazdığı gibi müstencen değil. Hemen hepsi «Satır» nevinden. Yâni, okuyanı dâhi üzmeden iğneleyen ve güldüren cinsten...

Nûzhet Dede'nin de hicivleri böyledir. Bâzân yüzkızartıcıları da vardır, amma, bunlar, onu çok kızdırıp hakedenlere karşı...

Maârif Emini Celil Beyle, Kışoğlu Hasan Bey, Dede'ye o kadar takılırlardı ki, hicvinden bile sakınmadıklarını söyler, hatta yüzüne karşı kahkaha atarlardı: «Yaz da görelim, acı patlıcanı kırağı çalmaz, demire kurşun işlemez» diye. Dede: «Benden öte gidin, sonra dayanamazsınız!» dedikce, onlar: «İt ürür, kervan yürür» diyerek, tezyiften, tahkirden sakınmadılar. Ve ilâve ettiler:

«Kendisi muhtâc-ı himmet bir Dede,

Haddi var mı? merdi, namert hicvede!»

— Öyle mi demek! Alın nasibinizi Dededen. Benden size himmet böyle olur. Diyerek, Dede aşağıdaki kıtayı yazıp kulaklarına küpe etti:

Uzak tutma bizi Yârap riyâsız... verenlerden
Görünce, arkadan zoru, yüz üstü ot derenlerden
Eğer bir yol verip, yüzgeç vuran her kimse deryâda
Sakınsın dal.. olmuş, bu deryâdil erenlerden!.

GÖÇ DESTANI

ÇAYDA ÇIRA

Fikret MEMİŞOĞLU

Göç; Türklerin destanı değil, hiçranıdır. Kuraklık olmuş, göç etmişler, çoraklık olmuş göç etmişler; Dört bucaktaki düşmanlar, çepeçevre birlik olmuş, düzen bozanla Türkleri kırmışlar, yine göç başlamış!

İlk çağlarda Türklere, göçebe denilmesi de bundan olmalı... Eski Türkçede çadıra «otağ», otağ kurulan yere de «yurt» denirmiş. Bu terimler de göç terimleri.

Türklerin eski yurdu, uçsuz bucaksız Orta Asya.. Bu sonsuz ülkede imparatorluk kuran Türkler, yedi iklim, dört bucağı ellerine geçirip hüküm sürerken, Urum'dan, Çin'e; Hintden, Urus'a kadar, kısaca kafdan kafa kadar ün salıp gitmiş bir ulus..

İnsanoğlu uzun süre hüküm altında yaşıyamaz. Gün gelmiş çevreyanı kuşatan düşmanlar, önce söz birliği, sonra işbirliği etmiş; bu Ulusun bir daha adı anılmasın diye, al edip, yol edip savaş açarak, onları yenmiş ve kılıçtan geçirmişlerdir.

Ne Alper - Tunga (Efrâsiyap), ne Mete (Oğuzhan), ne şu ve bu, hiç biri anılmaz olmuş. Bu söylenenler M. Ö. Belki de tarihden önce olanlar...

Ne olmuşsa, her biri bir destandır. Oğuzhan Destanı, Kürşad Destanı, Ergenekon Destanı gibi. Biz, bunları bırakalım da, Göç Destanına geçelim. Bu Çaydaçıra Destanıdır.

Göç Destanına, 9 Oğuz, 10 Uygur Destanı, da denir. Ziya Gökalp'ın Türk Medeniyyet tarihi, Fuad Köprülü'nün Türk Edebiyat Tarihi, T. Yılmaz Öztuna'nın Türkiye Tarihi, ve Türkoloğların eserleri, bu destanı, şöyle anarlar :

Hunlar, Türklerin bilinen en eski ataları. Bir Hun Hükümdarının çok güzel iki kızı var. Bunlar o kadar güzelki, insanoğluna değil, olsa olsa, Tanrılara lâyık. El ermesin, göz değmesin diye, bir yüksek kuleye saklanırlar. Onlarla evlenmeye gelen Bozkurt, bir Tanrı imiş. Kurt şekline girmiş bir Tanrı. Bu erkek kurdun evlendiği kızlardan biri, 9 Oğuz, diğeri de 10 Uygur doğurmuş. Türklerin ikiye bölünerek çoğalışları, işte bu kurt yavrularından dolayı...

10 Uygurdan çoğalanlar, bu Uygur ülkesinde yaşamışlar.

«Kumlancu» denilen ülkede, Tuğla ve Selenge, ya da Tağıla, Selinga adlı iki çayın, iki ırmağın kıyısındaki iki ağacın üstüne, bir gün gökden ışık salkımları inmiş. Dallar çıralarla süslü sanki.. Yaprakları birbirine karışıp sarışan bu kayın ve fındık ağaçlarından birinin, ogünden 9 ay 10 gün sonrasına kadar, gövdesi kamburlaşarak, karnı şişmeğe başlamış. Ay, gün tamam oluncaya kadar, bu ağaçların çevresi 30 adımlık çapta bir ışık çevremi ile kuşandığı gibi, ışıklar süzülen dallarda, tatlı müzik sesleri de duyuluyor ve her duyanı büyülüyormuş.

Müzik sesleriyle serpilen ışık, bu ağaçların gölgesinde, yeşimden bir kayayı çevrelediği için, buna «Kut Dağı» denmiştir. Bu dağ, Türklerin uğur dağı. Her zaman ziyaret edilir, tavaf edilirmiş. Kutdağı dediğimiz, Uygur ilinde büyük «Hulin dağı» nın bir tepeciği, hatta bir yeşimden kayalığı... Tuğla ve Selenğe çayları

da, Hulin dağından çıkarak bu tepeciği kuşatıp akıyormuş. Seyhun, Ceyhun; Seyhan, Ceyhan gibi..

Ay, gün tamam olunca, gövdesi şişen ağaç yarılıvermiş. Karnından, ağızları emzikli beş çocuğun doğduğunu görmüşler. Bu bir füsun, bir efsane olmuş.

Bu sihir çocuklarını, Kumlanco halkı görüp gözetmiş, bakıp büyütmüş. Sırayla bunların adı: Sungur, Kutur, Tükek, Uğur, Buğu tekin.

Bu emzikli yavrular, büyüyüp 15 yaşına gelince ana babalarını sorup aramışlar :

Halk, onları, çayların kenarındaki çıralı ağaçlara götürüp. «İşte ananız babanız bunlar...» Diye kayın ve fındık ağaçlarını göstermişler...

Tanrının hikmeti, bu çocuklar ana baba diye gösterilen ağaçlara, içten saygı ve sevgi ile sarılmışlar. Ağaçlar da dile gelerek, onlar için en mutlu yakarış ve en kutlu yalvarışlarda bulunarak, dilek dilemiş, uğur sunmuşlar.

Gün gelmiş, Hâkân seçilmesi gerekmiş. Bu beş tekinden birisi, büyük ülkenin hanı olacak. Ama hangisi seçilmeli?. Dört bucakda, oturan Türk boyları, bir birinden ayrı dille konuşuyor, ya da konuşanlara hükmediyor. Bütün Türk boylarının dilini bilmek gerekmekle beraber, Obalarının sayısını da bilmek gerekmiş.. Bu gereğe eren olmadıkça, Hanlık yapamaz. Bu beş tekin içinde, tek ergin kişi, en küçükleri olan Boğo Tekin..

Boğo Tekinin, kendi öz bilgisinden başka, olup biteni ona ulaştıran, 3 alaca karga ile de ilgisi vardı. İşte bu bilgiyle ilgidendir ki, Boğo Tekin, Han seçildi. Uygurların hâkânı Boğo Han.

Boğo Tekin, Han seçilmekle kalmaz. Otağına çekilip yatınca, bir de düş görür. Rüyasına gelen, aksakallı, ak yüzlü, elinde beyaz asâ, arkasında beyaz uruba giymiş bir ihtiyar, ona ayağının altındaki yeşim taşını, yani Kutdağ'ın göste rerek:

«Bu Kutdağı'nı ellerinden çıkmamalarını, bu dağ kaldıkça, yedi iklim, dört bucağa hâkim olacaklarını» müjdeler, gülüp gider.

Başka bir gün, otağında yatağına giren Boğo Han, Pençereden içeriye, gökçe bir kız girdiğini görür. Bu gelen kız, bir gelin kız sanki, periler huriler gibi güzel. Boğu Han, önce düş görüyor sanır, sonra gördüğünün gerçek olduğunu anlar. Korkular kuşkular içinde uyur uyuklar onu gözetlerken, bu güzelin sağa sola dönerek kendisini uyarmak istediğini anlayınca büsbütün sakınıp uykuya dalar. O uyanmaz uyandırılamaz. Geldiği gibi pencereden kaçıp giden bu kız, ertesi gün, yine gelir. Ama Buğu Han yine uyanık görünmez. Ayık görünmez amma, bu kızın gelişini gidişini de, hiç bir şeye yoramadığı için, kurula, yorula sabahı zor eder.

Ertesi gün yine o gelir diyerek, vezirine açılıp, iki geceden beri olanı biteni, anlatarak tedbir sorar.

Uslu vezir, akıllı vezir: «Hâkânım! bunda korkulacak ne var? Boşuna kuşku lanıyorsunuz. Bu gelen belli ki, Ulus'umuzu sevindirecek, bir «hayır haber» için gelmektedir. Gelişi, bilmediğimizi size bildirmek, kutlu bilgilerle bizi güldürmek için olmalı... Eğer tekrar gelirse, kendinizi uykuya vurmayın, uyanık durup, sözüne kulak verin. Bu gelen bir Tanrıca olmalı mutlak...»

Boğo Han'ın umduğu gibi Peri Kızı üçüncü gün tekrar gelir. Fakat bu gelişinde, o'nu, saygıyle sevgiyle karşılıyan Boğo Han, baş köşeye buyur edip, ağırlar.

Bu gelen kız, gerçekten bir Tanrıcaymış meğer. Gelişi de, Boğo Hana, yeni bir din öğretmek için...

Gökçe kızı can kulağıyle dinliyen Boğo, gelenin peşine düşüp, Otağından ayrılır. Az giderler, uz giderler, dere tepe düz giderler, duman olup toz giderler. Gidip kondukları yer, önce düşüne giren ihtiyarın gösterdiği yeşim taşı, Akdağ, Kutlu tepe!.. Gökçe kız orada, yeni dinin bir bir sırlarını anlatır Boğo Han'a...

Dinlemek yetmez, anlamak öğrenmek gerek. Onun için bu hal, bir çok geceler devam eder. Gider gelirler. Böylece dinliye anlıya. Boğo Han, yeni dinin bütün sırlarını öğrenir, bütün esrarına vakıf olur.

Ama bir gece, bu buluşmaların son gecesi.. Çünkü gökçe kız, bir daha gelmiyeceğini söyliyerek, uğur dilerken; dönüp Buğullar'a:

(Devamı Gelecek Sayıda)

HARPUT ÖZLEMİ

«Kar mı yağmış şu Harput'un başına?»
Hasret oldum toprağına, taşına.
Uç, git turnam;
Harput nice sor da gel....
Dedim gönül kuşuna.

Oyununa, türküsüne,
Çağlar boyu öyküsüne yandığım;
Ayranına, yoğurduna, pekmezine
Ekmeğimi bandığım...
Senden uzak çabalarım boşuna;
Hasret oldum toprağına, taşına
Gece - gündüz hayâl edip andığım;
Munzur'undan, Fırat'ından kandığım...

Şiir şiir, çizgi çizgi...
Çiçek çiçek, oya oya, ezgi ezgi
Bendesin...
Türküsüne, oyasına, oyununa yandığım
Harput, benim güllü bohçam
Allı cehiz sandığım.

Sis çökmesin;
Kar yağsın tek, başına...
Binbir selâm toprağına, taşına.

Gönül AYGÜN

Hacı Hayri Bey

(Geçen Sayıdan Devam) Zülfü GÜLER

Uyanmadın mı gönül hâliyâ bu gafletten
Utanmadın mı acep bunca gün sefâletten
Düşün avâkıbı, çek kendini dalâletten
Aman hazer kılalım mazhar-ı ikâb oluruz

Gönül bu nefs ü hevâdan acep ne kâr olacak
Dem-i şebâb'da pîr-i alîle döndü vücûd
Karârgâhını bilmez misin mezâr olacak
O gün dahî gelir âlûde-i türâb oluruz

Nedir bu keşmekeş-ü iptilâ-yı bûd u nebûd
Dem-i firaakda kimdir seninle yar olacak
Abes abes gidiyor ömrümüz nedir maksûd
Bu hâlden geçelim Hayrı'yâ musâb oluruz.

Hayrî, her olaya bir şiir yazacak kudrettedir. «Mütemayız» rütbesine mazhar olduğunda, kendisinin bu rütbeye lâyık olmadığını ifade eden bir kıta yazmış, ve «ûlâ» rütbesini aldıktan sonra da, şu kıtayı söylemiştir.

Mest-i müdâm-i heyret iken bak şu hâlime
Meyhâne-i emelde dahâ olmak isterim
Ûlâ olunca rütbe-i bâlâya göz dikip
Halkın başında ben de belâ olmak isterim.

Bu şiiriyle Hayrî, yüksek rütbe sahiplerini hicvetmiş oluyor. Zaten Hayrî'nin bir çok hicviyeleri vardır. Bunların büyük bir kısmı halkın ağzında dolaşmaktadır. Hicviyelerinin ekseriyeti küfürlerle doludur. «s.....» li «...k» li «..... m» li'dirler. Hemen hemen her gördüğü ahlaksızlığa, yolsuzluğa bir hicviye yazmışsa da en çok, Diyarbakır ve Elâzığ valiliği yapan Halit Bey ve karısı Makbule Hanımla uğraşmıştır.

Bu valinin Diyarbakırdan başka yere tayin edilmesi üzerine Hayrî, onun için yazdığı bir hicviyede şöyle diyor:

Gitti şehr-i Âmid'in Makbûle bir vâliçesi
Değdi bir belb-i akûra Halid'in son çiftesi

Makbul'e Hanım, gayet güzel bir kadındır. Fakat çok lâubâlidir. Kocasına müessir olduğu için siyaset işlerine karışır, istediği memuru nakl veya azledebilir. Halit Bey, saltanat valisidir. 200 altın yani iki bin kuruş alır ve bunu da az görür. Karısı çok müsriftir. Halit, çok çirkin bir adamdır. Rengi bakır sarısı, gözleri cengari mavidir. Memurlara karşı çok sert olmasına rağmen, karısının yanında boynu eğridir. Bir iki dalkavuktan gayri kendisini seven yoktur.

Halit Bey, Elâzığ'da vâli iken, gerek şairin gerek halkın şikâyetleri üzerine vazifeden alınıp İstanbul'a çağrılınca, Hayrî en güzel hicviyesini yazar ve şöyle der:

Gerçi vardır âlem-i imkânda bir vâfir teres
Bir dahi gelmez bu dehre böyle bir kâfir teres

Zikr-ü fikri zevcesindendi ibâret şüphesiz
Kendin ammâ gösterirdi âbid ü zâkir teres

Yirmi bin îken maâşı az görürdü anı da
Ger, mezâda verseler etmezdi bir mangır tereş

Bir tenâsup yoktu aslâ şekl ü endâmında da
Rengi asfer, burnu eğri, gözleri çâkır teres

İndifâından vilâyet halkı memnun oldu hep
Vâr ise mahzun olanlar yâ iki yâ bir teres

Bir vezîr olmak dilerken âkibet oldu rezil
Siktirip gitti bu elden hâib ü hâsir teres

Hayrî'nin çağdaşı olan şair Eşref'de «A teres» redifli uzun bir hicviye yazmışsa da bunlar arasında birer beyitleri hariç, hiç benzerlik yoktur. Birinin diğerine tesiri düşünülemez.

Hayrî çok içki içermiş. İçki için, meyhane ve sarhoşluk üzerine, bir çok şiir yazmıştır. Hamid'in:

«Ne bulur meyde bilmem ol ayyaş
Her kadeh mevte doğru bir basamak»

dediğini, Hayrî, şu şekilde ifade ediyor.

İstekle değil içtiğimiz bâde velâkin
Hicr âteşini zehr ile söndürmek içindir
Mey, neşveye de zevk'a da mahsus değildir.
Erbâb-ı gamı belki tez öldürmek içindir.

Hayri'nin İstanbul'da hastayken yazdığı bir şiiri, sıladan uzak, dönme ümidini kaybetmiş, bedbin bir hastanın ruh haletini gayet güzel ifade ediyor.

Râhat etmez olmayan râh-ı kanâat sâliki
Kaytdan âzâde olmaz cümle mâlın mâliki
Gerçi İstanbul'da envâ-ı niam mebzûldür
Harput'a gitsem de bir keşkek yeseydim kâşki

Bu şiirden Hayri'nin keşkek'i sevmediği kanaatine varıyoruz. Harput'luların hepsi gibi o da keklik etini çok sever ve şöyle der:

Kebâb-ı lahm-ı tayrın cümleden âlâsı kekliktir.
Anı zevkü sefâ ile yemek dünyâda begliktir.

4) SAN'ATI HAKKINDA BİR KAÇ SÖZ : Bir yazarın san'atı hakkında kesin ve doğru bir hüküm verebilmek için o'nun bütün eserlerini incelemek gerekir. Halbuki bizde Hayri'nin üç beş şiiri ve bir de makale diyebileceğimiz bir nesri mevcuttur. Gerçi bir şiirini uzun uzadıya tahlil edip oradan Hayrî'nin uslubu şöyledir demek mümkündü. Ama bu hareketimiz bize Hayri'nin uslûbu hakkında tam bir netice veremiyeceği gibi, bizi yanlış bir neticeye de vardırabilir. Şimdi burada Hayri'nin san'atı ve uslûbu hakkında söyleceğim bütün sözler, Hayri'nin bütün eserlerine münhasır olmayıp, yalnız gene burada zikrettiğim şiirlerine münhasırdır.

Gönül isterdi ki bütün şiirlerini, mazmunlarına, hayal unsurlarına, kelimelerine kadar inceliyelim, Divan Edebiyatı ve Halk Edebiyatı unsurlarını tesbit edelim, neticede Hayri'nin san'atı hakkında kesin bir söz söylüyebilelim.

Şiirlerini, şekil itibariyle tamamen Divan Edebiyatı tesiri altında inşa etmiştir. Dili, Serveti fünunculara ve hatta Fecriatıcilere nazaran gayet sâdedir. Bu nun sebebini, İstanbul'dan uzak ve halk arasında olmasına bağlıyabiliriz. Medrese-

yi terk edip, kendi kendine çalışmasının da muhakkak ki tesiri olmuştur. Dersim, Musul gibi kazalarda gezmeyip de İstanbul'da otursaydı, Şöhreti, daha büyük olacak ve belki de Servetifünun cereyanlarına kapılıp, onun temsilcilerinden biri olacaktı. Bizim şimdi Erzurum'da bir kitabı arayıp ta bulamayışımıza kıyasla, onun Dersim, Musul, Ergani gibi o zaman katırla dahi gitmenin bir mesele olduğu o yerlerde yetişebilmesi büyük bir kabiliyete sahip olduğunu gösteriyor.

25 yaşına kadar yazdığı şiirlerini ihtiva eden «Hatıra-ı Ahd-ı Şebab» da:

Hayrî yine şevk aldı gönül nazmı terinle
Baktım nice mecmuaya fikrimce gazel yok.

diyor. İbnül Emin Mahmud Kemal İnal da, bunu «Baktımsa da mecmuana hoş bir gazelin yok.» şeklinde inşad ediyor. Ve hemen arkasından hayatının ortalarında ve sonlarında söylediği şiirlerin, takdire şayan olduğunu, söylüyor. Hayrî'nin şiirlerinin ve nesirlerinin bir kısmı Tercüman-ı Hakikatda neşredilmiştir. Hayrî Muallim Naci'nin bir kaç gazelini tahmiş ettiğine göre, onun tesirinde kalmıştır. Fakat bunun ne dereceye kadar olduğunu tetkik etme imkânını bulamdık.

Elimizde mevcut bir nâtı, Mevlidün velâdet ve dua kısımlarının tesirinde yazılmıştır. Hayrî'nin «Eser-i aşkın ile geldi felekler vecde» mısra-ı, Mevlüdün: «Bu gelen aşkına devretti felek» mısra-ı arasında benzerlik olduğu gibi, «Ey vücûdiyle vücûda gelen arz u eflak» mısra-ı, Mevlüdün :

Merhabâ ey pâdişâh-ı dû cihan
Senin için oldu kevn ile mekân

beyti, manâ itibarıyla tamamen aynıdır.

Aks-i feyz-i nazarın yaktı semâda mâhı
Gark-ı nûr etti yüzün pertev-i Arşullâhı

beyti de Mevlüdün:

«Çünkü nûrun rûşen etti âlemi
Gül cemâlin gülşen etti âlemi»

beytinin, Türkçeden, Osmanlıcaya çevirisi hissini veriyor.

Gözedir hâl-i perîşâna inâyet senden
Umuyor bunca meâsiye şefâat senden

beytinin bazı kelimelerinin yerini değiştirerek, Mevlüdün:

Umarız senden inâyetler ola
Rahmet îrişe şefâatler ola

beytini elde etmek mümkündür. Hayrî, Mevlüdün tesirinde kaldığı gibi, muhakkak ki bir ustadan da müteessir olmuştur. Fakat bunu tesbit etmek imkânını maalesef bulamadık.

Dikkat edilirse Hayrî'nin biraz önce okuduğumuz şiirlerinde hemen hemen anlaşılmayacak taraf yok. Şiirlerini medrese ve devrinin edebiyat lisanından uzak, halk lisanına daha yakın bir lisanla yazmıştır. Divan şairlerinde, Tanzimat ve hatta Serveti Funün mensuplarında çok görülen beşizli, dördüzlü terkipler Hayrî'de yoktur. Elimizde bulunan cem'an elli dört beyitlik şiirlerinde kırk dokuz tane ikizli, dokuz tane üçüzlü ve bir tane de dürdüzlü terkibe tesadüf ettik. Görülüyor ki Hayrî, hemen hemen her beyitte bir terkip kullanmıştır. Temamen terkipsiz, sâde şiirleri de vardır. Elimizdeki şiirlerinde dikkati çeken bir husus ta, cümlenin umumiyetle bir mısra içinde tamamlanmasıdır. Bir de, Hayrî'nin mısraları, bazan da beyitleri, normal yazı cümlesine çok yakındır. Cümle mısrada tamamlanmışsa, fiil umumiyetle mısra sonundadır. Şu şarkısında bu hal iyice görülür.

Sâkıyâ bezme buyur bâde getir
Mutribi şevk ile feryâda getir.

Beni bıktırdı bu âlemdeki gam
Eski âlemlerimi yâda getir.

Hayrî'de Divan şairlerinin mânâ ve hayâl zenginliği görülmez. Aksine bir realistlik göze çarpar. Hayrî'nin Divan Edebiyatından geniş ölçüde müteessir olduğu muhakkak. Uslûb itibariyle şiirleri tanzimat edebiyatı özelliği arzeder. Bunun yanında şiirlerinde Halk Edebiyatı unsurları da çoktur.

5) MAKALESİ : Hayrî'nin «Numûne-i Maharrerat» isimli eserinden bir makalesini, neşrine örnek olarak aldık. Bu makale Tercüman-ı Hakikate yazılmıştır. Bu makale, Hayrînin şiire nasıl başladığını, Şiir ve Edebiyat hakkındaki düşüncelerini, anlattığı için, hasseten seçilmiştir:

ASAR-I ŞİRİYE : Edebiyatın kısm-ı âlisi şiirdir. Ondaki hazz-ı ruhâniyi zevkâşinâ-i eş'ar olanlar bilir.

Mîkûned tesir-i diğer der dil-i rûşen suhen
Çehre-i nâzik beyek peymâne rengin mişeved

Neşidesinde şiir demek olan suhenin tesir-i latifi pek güzel tarif olunmuştur. Abd-i âciz sigar-i sinnimde, pederimin teşvikiyle şiirler ezberleyub şiir yazmağa heveskâr oldum. 91 tarihinde 14 yaşımda iken, refâkat-i pederle Hicaz'a gittik.

Oldu gurbet meskenim ettim vatandan inhiraf
Bâdezin arzeylesun dildâre hâlim telgraf

Matlaı ile bir gazel yaparak pedere takdim ettim. Hafif tebessüm ile «Ne şeker olduğunu sonra anlarsın» dedi. Vakıa bir gün yazdığım şiiri, bir kaç gün sonra beğenmezdim. O hal ile şiir yazmağa devam ettim.

Şimdiki tarihten 14 sene mukaddem Dersaadet'te iken Muallim Naci Efendi merhum, Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'ne âsâr-ı edebiye yazar ve her taraftan yağdırılan eş'ardan, Tercüman'a dercedilenlerin bazılarını, takdir ve bir takımını zarifane müzeyyifne tenkid ederdi. O sırada Muallim Merhum'un:

Her melâlâbâd-ı nüzhetgâha tahvîl eylerim
Gittiğim her yerde bir meyhâne teşkîl eylerim.

matlalı gazelini:

Olsa gam gönlümde zevk ü şevka tebdîl eylerim
Âlemi bir alem-i âşûde tahyîl eylerim
Nerde olsam kendime bir neşve tahsil eylerim.

Suretinide tahmis ederek, Matbaaya gönderdim. Ferdas ı Tercümanın edebiyat sütununa baktığımda, bizim tahmisin zirine: «Bu tahmis yekâvâzâne tavsifine sezâ bir suretle imtizaçlı yazıldığından, sahibinin hüsn-ü tabiatına delalet ediyor? Bâdema gönderilecek eserleri maelmemnûniye dercederiz» Zemininde bir fıkra-ı takdiriye yazılmış olduğunu görüp, andan aldığım cesaretle yine Muallim'in bir gazelini tahmis ettim. Müteakiben:

Egerçi bâlde içer biz de neşveyâb oluruz
Düşünmeyiz ki nihâyette pek harâb oluruz

Matlaı ile bir murabba nazmedip, Matbaaya takdim eyledim. Anın zirine de muharirr-i şehir, atufetlu Ahmet Mithat Efendi hazretleri tarafından «Tahsin» serlevhalı ve «Aferin Hayrî» ünvanli bir makale-i takdiriye yazılmış olduğunu görünce, şevk-i şâiriyet daha galeyan eylediğinden, mütemadiyen bir şiir ile uğraşmaya başladığım gibi, ekserisi tufuliyetimin asarı olmak üzere «Hatıra-ı ahd-ı şebab» namı ile bir de mecmua neşrine mütecasir olduğum sırada, muharrır-i müşarın ileyhin şiir aleyhinde vukua gelen darabat-ı târiziyla heyet-i edebiye dağılıp biz dahi mulga Dersim Vilâyeti mektupçuluğuna memuren Dersaadet'ten muferakat eyledik.

Dersim'de iken vazife-i resmiyemiz şiir ile iştigale mâni olduğu gibi, Harput'a avdetten sonra da kâh hastalıkla kâh kitabetle meşgul olduk.

Güzeran-ı zaman ile şiir hakkında fikrimiz dahi değişti. Şu halde fikr-i âcizâneme göre, zevkâşinâ-i eşar olmak, tabiat-ı insan için, meziyet-i mümtaze-i fıtrıyedir. Kezalik müheyyiç, müessir, müsanna, latif şiirleri külfetsizce söylemek dahi bir fazilet-i makbûledir. Amma şu evsafa hâiz olmaksızın muttasıl şiir söylemek, eser-i sebükmağzi addolunacağı gibi, iktidar-ı şâirane ile muttasıf olanların dahi kalbine tesir edecek bir halden mütehassıs olmaksızın veyahut ahlâka, âdâba dair ve hikmete muvâfık meal ve meaniyi tasvir için bir zemin bulmaksızın, geceyi gündüze katarak, mevzun ve mukaffa söz söylemeğe çalışmaları dahi abesle iş tigalden ibaretti. İşte bu fikre teb'an evvelce az zamanda söylediğim şiir kadar 14 sene zarfında söylemiş olduğum eş'arın ekserisi bir hiss-i mahsus ile yazdıklarım dan tab'a muvafık gördüklerimi bu makale zirine dercediyorum. Bunlarda asrımı zın müceddidin-i edebiyatı sıfatında bulunanlarca itiraza hedef edilecek yolda naz molunmuş sözlerimiz varsa da şiir hayaldir, mealinde hakikat aranılmaz Mahaza ecnebilerin usûb-u nazmına takliden yazılan yeni şiirler, eş'ar-ı kadimemizden zevkiyab olan tabiatlere hoş gelmiyor.

BİBLİYOGRAFYA : İbnül Emin Mahmud Kemal İnal: Son Asır Türk Şairleri adlı eserinde Hayrî'nin hayatından benim bahsettiğim kadar bahsetmiş ve şiirlerine iki üç tane örnek vermiştir.

Ziyaeddin FAHRİ FINDIKOĞLU : Hayat mecmuasında Hayrî hakkında takdirlerle dolu bir makale yazmıştır.

Ömer NAİMİ EFENDİGİL : Elâzığ Halkevi tarafından çıkarılan ALTAN mecmuasında Hayrî'nin hayatı ve eserleri hakkında makaleler yazmıştır.

Avukat FİKRET MEMİŞOĞLU : Elâzığ'da çıkan FIRAT Dergisinde Hayrî hakkında bir çok yazılar yazmış ve yazmaktadır.

İ. SUNGUROĞLU : Harput yollarında isimli kitabının ikinci cildinde Hayrî hakkında genişce malumat vermiştir.

Küçük Satıcıların Evreni

Koskoca tren, hışırtılar, dumanlar içinde durunca
Elleri mosmor olmuş, giysileri yırtık pırtık
Satıcı çocuklarda bir telaş, bir telaş...
Birbirleriyle yarış ederekten
Trenin pencerelerine koşuş
Ve incecik sesleriyle
Güçlerinin yettiğine değin
Hızla bağırışlar...
Satışlar, para alışlar, ince kalın sesler...
Tren gidince
İstasyonun buz gibi betonuna oturup
Küçücük avuçlarında sımsıkı tuttukları
Kendileri gibi küçücük paralarını
Dikkatle saymalar, evirip çevirmeler...
Ve sonra, minnacık kafalarını minicik avuçları arasına alarak
Kucaklarındaki küçük paracıklarına bakıp,
Küçücük hayâllere dalışlar...

A. Tanel ÖMER

Kanada 30 Temmuz

HARPUT'A MEKTUP

Sevgili : Aziz HARPUT

Altı yıl oldu. Meşgale, imtihan ve pek çok kaygular içinde seni sorup aramayan suçluların durumuna düştük... Ama inanki unutanlardan olmadık... Çocuklar ve anneleriyle beraber, biz dört nüfuslu aile, senden fersahlarca uzakta, hergün seni konuşuyor, seni düşünüyoruz. Hatta içimizden birisi, Yeşil Irmağın suladığı Ferhat ile Şirin'in memleketi Amasyada doğup büyüdüğü halde, gönlünü sana kaptırdı. Harputlu oldu. Bizlerle beraber hep seni anıyor. Senin şiirlerini, şarkılarını terennüm ediyor.

Dünyayı dolaşarak senden haberler götüren güzel Fırat'ın suları, Okyanoslar aşarak buraya da uzandı. Bizleri senden mahrum etmiyor. İnanır mısın? Kanada'nın meşhur St. Laurent nehrine dahi, Fırat'ın Okyanos aşırı seferlerinden bu yana bir başkalık sindi. Akışı, süzülüşü, kıvrılışı değişiverdi. Sanki şiirler okuyor, aşk türküleri ve şark müziği mırıldanarak şarkvari, çapkın, kıvrak, mânâlı akıyormuş gibi geliyor insana... Önceleri asla böyle değildi!.. Görüyorsun, senden bihaber ve sana lâkayd değiliz.

Fırat'ın, «Yıkılan Harput» başlıklı hazin manzumeyi havi sayıyı getirerek, mahzun döndüğü son gelişinin gecesi, seni rüyada halsız ve sararmış gördüm.

Belkide mevzubahis şiirin te'siri altında gördüğüm bu halden çok içlendim. Göklere değen başın ve kaç asırlık aziz tarihinle bu hal sana yakışmıyor. Bir daha öyle üzgün ve mahzun görünme Allahaşkına!

Sakın içinden, «Beni bu kadar çok seven, benden bu kadar çok uzakta olur mu?» demiyesin. Gurbette kalışın bu garip hikâyesini, dönüşte sana anlatıp, seni iknâ edeceğim.

Bizlerden istediğin olursa söyle... Benim senden istediklerim de pek çok. Sadece bir kaçını yazacağım:

Senin için çalışıp, seni dünyaya duyuran güzel Fırata ve onun muhterem idarecilerine, altındaki büyük yatırlar himmetiyle, bulutlara erişen kollarını açarak, muvaffakiyetleri ve saadetleri için duacı ol.

Fırat'ın her Kanada seferinde bize selâmını, iylik haberlerini gönder. Yıllardır çocuklarından ayrı olan, talihsiz anne ve babama orada bir bakış görüş et. Hepsi bu kadar. Ben de sana, Kanada'dan sesleniyorum:

Ey Harput!

İster bizi dost, ister eloğluyla eşit tut;
Lâkin sana etmiş bizi meftun Ulu Mâbut,
Bir gün de gelir, «hâl» ine, «âtî» güler ağlar
Mâzi'n ile binler yaşa ey sevgili Harput!.

Dr. Edip MEMİŞOĞLU

MERHABA!

Mustafa KÖKOK'dan

Mehmet Çiftçi akraba
Uğruyordu haraba
Bin faslı bâb okusan
Asla almaz hesaba

Vadinde sabit olmaz,
Cennet kokusun almaz;
Görmiyen yolu bulmaz,
Emekleri hep heba.

Kim ki nefsiyle yardır,
Mahlemizden firardır.
Kısmeti, âhüzârdır;
Dökülmüş kaptan kaba,

Hubb-i sivâ kaplamış,
Her şeyden alıkomuş.
Sanki maksadı o'muş
Cümlesi olmuş caba.

Uyan be kardeş uyan!.
Uyan, Mevlâya dayan!
Gözün aç, kaldın yayan!
Hak sözü tut, merhaba!.

SONU NE OLACAK

İyce düşün hâlini,
Yonga bilme mâlini.
Ne söz ile topladın,
Gözde kıylü kâlinj?

Varını kor gidersin,
Tatlı canın n'edersin?
Ya sen, neyi güdersin?
Düşün bir ahvâlini

Bunları Hak soracak,
Kul huzurda duracak;
Anda mîzan kuracak,
Alma el vebâlini.

Hak sahibi yaka'nı
Tutar, yırtıp yakanı.
Cehenneme sokanı
Tanı, bil celâlini

«Halekalmesneviyan»
Demiş, Server-i Cihan
Yani günü gün olan,
Göstersin kemâlini

TÜRKÜLERİN DİLİ

Şükrü KACAR

Türkçede, Türk toplumunda türkülerin ayrı bir yeri, ayrı bir dili vardır. Yüzyılların ötesinden kopup gelen Türkülerimizde geçmişimizi görür, soyumuzun eğilimlerini anlarız. Temalar bir başka olur, halk türkülerimizde. Kahramanlıktan yana, aşktan yana, sevgiliden yana türküler dizi dizi dökülür gözümüzün önüne. Çok kez Anadolu yaylasının buram buram kokan özlemini duyarız bu türkülerde. Edirne'den, Estergondan, Karstan, Uzunyayla'dan tatlı tatlı sesler gelir kulağımıza. Ve bu türkülerde buluruz kendimizi.

Doğunun karakteristiği başkadır. Türküleri de o biçim başkadır. Alafranganın yanında, içe dönük, yanık türküler burkar yüreğimizi. Hepsinde bir yanıklık, bir gizellik kokar. Gömüldükçe gömülürüz içimize. Özlemi olanlar, dertli olanlar, türkülerde avutmak isterler kendilerini. Türküler tatlı olur, türküler yoldaş olur bu çeşit düşünenlere.

Türkçemizin temiz havası iyiden iyiye yerleşmiştir türkülerimize. Kapalı yanları, anlaşılmıyan yönları yoktur bunların. Ozanlar konuştukları gibi seslenmiş konuştukları gibi duygularını terennüm etmişlerdir. Alt bir düşünceleri yoktur sözlerinin. Ama bugün biz bunları değiştiriyor, bir başka anlamda söylemek istiyoruz. Türkülerde, arka düşüncelerimizi yansıtmağa çalışıyoruz. Bir toplumsal hastalığın mikropları bizi ister istemez hastalığın akışına doğru kaydırıyor. Toplumu bölmek, çatışmaları körüklemek için güzelim türkülerimizin şeklini değiştiriyor, okunuşunu bozuyoruz. İllede böyle olsun istiyoruz. Ata armağanı türkülerimiz, orijinalliklerini yitiriyor, bir başka anlamda karşımıza çıkarılmak isteniliyorlar. Kişisel çıkarlar, art düşünceler önünde anlamını yitiren türkülerimiz, tarihsel değerlerini de yitiriyorlar böylece.

İlimizin bir büyük aile parkı vardır. Bu parkı izliyenler, orada ses sanatkârları tarafından hangi türkülerin söylendiğini, hangilerinin alkış tuttuklarını iyi bilirler. Bizi parçalamak istiyen, bizden olmayan arka düşünceler, gizli emeller, mikrofon başında okunan türkülerde istedikleri zehiri güzelce kusabilmektedirler. Ama ses sanatkârı bunun ayrıntısında değildir. O okuduğu türkünün tutup tutmadığına bakar. Alkış tutanların sayısını görmek ister. Türkçeden gayri kelimeler de sere serpe dökülür ortaya. Anadolu'da, Türklerin yaşadığı bir ülkede, bilinsin veya bilinmesin, ayrıntısına varılsın veya varılmasın bu denli davranışların Türklüğe zarar getireceğini açıkça söyliyebiliriz. Bugüne kadar gazete, dergi ve kitaplarda ekilen kötü tohumlar yetişmiyormuş gibi, şimdi de türkülerle bu ayrıcalık yapılmağa çalışılıyor. İyi bir davranış değildir bu. Yasaların korunağı, güvencesi altında bunları yapmak, doğrudan doğruya ulusal yapımıza, ulusal bütünlüğümüze kastetmektir. Bize, bunlarda bir kasıt vardır gibi geliyor. Yoksa, şimdiye kadar söylenmeyen, işitilmiyen bu türkülerin, koca şehri rahatsız edercesine söylenilmeğe çalışılmasının sebebi nedir? Umarızki işin içyüzü böyle olmasın. Türklük gururu ve heyecanı üstün gelerek bu denli davranışlar hemen bırakılsın.

(Baştarafı Ön kapakta)

miyen ve bulunamıyan özel bir sebebi olmalı! Bu sebep, Meclis üyelerinin, kavrıyamadığımız ince bir hesabıdır herhalde.

Her inceliği de kavrıyabilecek değiliz ya!..

İşte, kavrıyamadığımız bu gibi inceliklere rağmen, sizlerin göstermiş olduğunuz yakın ilgi, bizi hizmette kusur etmemeye, sürekli yayını yapmaya mecbur kılmaktadır.

Sayın Okuyucularımız!

Bu içten ilginize güvenerek bir ricada bulunmak istiyoruz. «Okuyucu albümü» yapmak kararındayız. Dergimiz için bu, aziz bir hâtıra koleksiyonu olacak.

Kısaca hal tercümenizle (6x9) ebadında bir fotoğrafınızı lütfediniz.

Şimdiden, yazı ailemiz adına teşekkür eder saygı ve sevgiler sunarız...

Yeni FIRAT

OKUYUCU MEKTUBU

Hani, «Bülbülü altın kafese koymuşlar da, yine vatanım, ille de vatanım» demiş, İnsan oğlu da öyle...

Hayata atıldıktan sonra meslek ve hizmet zorunluğu ile, doğduğu yerden uzaklaşıyor insan. Bu uzaklaşma, ülküye yaklaşma çabası için.

Şimdi ben de öyleyim. Her yaprağı ve her satırı memleket toprağı, memleket nefesi, burcu burcu Elâzığ şivesi kokan Yeni Fırat dergisini, akşamın serin sessizliğinde okurken bir sinema şeridi gibi gözümün önünden neler gelip geçmedi?.

Elâzığ'ın günlük hayatı, hemşehrilerin yaşayışı, Kapalı Çarşı, Aşağı Meydan, Yukarı Meydan, Sebzeciler, Kasaplar, Demirciler, Demirci Silo, diğer tanıdıklarım, analar, babalar, orda yaşanan bütün hâtıralar.. Bir dış tepkiyle, nedeni bilinmiyen bilinç altı bir iç yanması başlıyor insanda.

Bir masa başında veya bir çay ziyafetinde tanıştığım bir arkadaş: «Elâzığlı' yım» deyince bir huzur duyuyorum içimde.

Elâzığlı'lar, milliyetçi karekterleriyle Ulusun teveccühünü kazanmış kimseler... Berberi, otelcisi, esnafı ve faytoncusu ile dahi... Dışardan gelenlerin hukukunu, hemşehrilik hakkından üstün tutan bir beldedir Elâzığ. Kabadayısı bile, bu konukseverliğin zebunudur. Bastonuna dayanarak, erinmeden uzun yol yürüyüp yer gösteren ak sakallısı da öyledir.

Kalkınan Türkiye'nin bugün de, Keban Barajı ile ışık kaynağı olacak. Güneş daima Doğudan, o taraftan doğuyor.

Bundan böyle Elâzığ caddeleri çeşitli insanlarla dolup taşacak. Gelenlere ayni konukseverliğin gösterileceğinden şüphem yok. Durum böyle olduğu için, uzakta kalan bir hemşehri olarak duyduğum haz ve huzur sonsuzdur.

Bütün hemşehrilerimi hürmetle anar, Yeni Fırat yazı ailesine üstün başarılar dilerim.

Bornova - Karacak
İlkokulu Müdürü
Emin ORHAN

TÜH FELEĞE!..

Dergimiz basılırken kara haberler geldi. Deprem deprem üstüne!..

Keban Barajı'na yapılan 3 milyon yatırımla, Doğu kalkınacakdı hani?! Ümit dünyası bu!. İyi kalkındı!... Kalkınmadan geçtik, batmasa bari!.. Doğu'da zelzele, Doğu'da velvele!!!

Dağda, bağda gezen genç, ihtiyar, kadın, kız nasıl demesin? Vay beni beni?...

Kara bahtım, kem talihim, taşa bassam iz olur!
Ocağımda duman tütmez, odun söner, köz olur!
Ben feleğe neylemişim, ne yavrum var, ne eşim?!.
Gün kavurur, yel savurur, varım yoğum toz olur!.
Tüh feleğe! Bu ne deprem, bu ne elem, bu ne gam?!
Doksan dokuz yaram vardı, bir de vursa yüz olur!

Doksan dokuzu vuran, yüzü de vurur. Dost içerden düşman dışardan. Felek de alttan üstten belimize boynumuza vurmada!.

Yine kazaya rıza göstermekten gayrı ne gelir elden?! Allah korusun, ya bu zelzele, gece olsaydı, kışın olaydı; ozaman kaybımızı sayamazdık bile. Buna da şükredelim, çünkü beterin beteri var.

Doğuya geçmiş olsun, Vatana geçmiş olsun, Millete geçmiş olsun. Ölenlere, Tanrıdan rahmet ve mağfiret: kalanlara, candan, yürekten baş sağlığı, sabır ve tahammüller...

Dolan gözler, dolan gözler
Dolanmış dolan gözler
Bana derler ağlama,
Durmuyor dolan gözler!.

Yeni FIRAT